

Till Svea hovrätt

gm. Attunda tingsrätt

attunda.tingsratt@dom.se

Stockholm 2023 12 19

Överklagande

av Attunda tingsrätts dom Mål nr T 4978–22 avkunnad den 29 november 2023.

I egenskap av ombud för Käranden i målet i tingsrätten överklagas tingsrättens dom.

(I BILAGA 1 anges kärandens namn, personnummer och adress samt vårdnadshavarnas namn, personnummer och adress).

Innehållsförteckning

1. YRKANDEN	3
2. SKÄL FÖR PRÖVNINGSTILLSTÅND	4
2.1 ÄNDRINGSDISPENS	4
2.1.1 TINGSRÄTTEN HAR EJ TILLÄMPAT SKOLLAGENS KRAV PÅ UTBILDNINGEN INOM FÖRSKOLAN.	4
2.1.2 TINGSRÄTTEN HAR FELAKTIGT GETT KOMMUNENS VITTNESMÅL EN FELAKTIG RÄCKVIDD	6
2.1.3 FÖRÄLDRARS RÄTT ÄR FULLSTÄNDIGT FRÅNVARANDE.	7
2.1.4 ÄVEN FÖLJANDE UTGÖR SAMMANTAGET SKÄL FÖR ATT DET FÖRELIGGER ÄNDRINGSDISPENS.	9
2.1.5 ÖVRIGA OMSTÄNDIGHETER	11
2.2 GRANSKNINGSDISPENS	11
2.3 PREJUDIKATSDISPENS	11
3. DE RÄTTSLIGA GRUNDERNA	12
3.1 DISKRIMINERINGSLAGEN (DL)	12
3.2 EUROPAKONVENTIONEN (EKMR)	13
3.3 BARNKONVENTIONEN	13
3.4 REGLER FÖR DOMSTOLEN ATT TA I BEAKTANDE OCH VID LAGTILLÄMPNING	13
3.5 ORDNINGEN FÖR LAGREGLERNAS TILLÄMPNING	15
4. UTGÅNGSPUNKTER	16
5. UTVECKLING AV DE RÄTTSLIGA GRUNDERNA	17
5.1 DIREKT DISKRIMINERING	17
5.2 BRISTANDE TILLGÄNGLIGHET	20
5.3 JÄMFÖRBAR SITUATION OCH GRUNDEN FUNKTIONSNEDSÄTTNING	25
5.4 SKOLLAGENS REGLER OCH LÄROPLANEN FÖR FÖRSKOLAN.	26
5.4.1 DISKRIMINERINGSLAGENS HÄNVISNING TILL ANNAN LAG	27
5.4.2 SKOLLAGEN	27
5.4.3 LÄROPLANEN FÖR FÖRSKOLAN	29
5.4.4 RELATIONEN MELLAN FÖRSKOLAN OCH AUTISMCENTRUM FÖR SMÅ BARN	30
6. BEVISBÖRDAN OCH DESS ÖVERGÅNG	32
6.1 BEVISBÖRDANS PLACERING	32
6.2 ANGÅENDE PRAXIS FÖR BEVISBÖRDANS ÖVERGÅNG	33
6.3 OMSTÄNDIGHETERNA FÖR AVGÖRANDE AV BEVISBÖRDANS ÖVERGÅNG	34
6.3.1 DE OSTRIDIGA OMSTÄNDIGHETERNA I MÅLET	34
6.3.2 FÖRÄLDRARNAS VITTNESMÅL	36
6.3.3 OMSTÄNDIGHETER RELATERADE TILL RESPEKTIVE PÅSTÅENDE	37
7. BEVISNING	47
8. SAMMANFATTNING	47

1. Yrkanden

Käranden yrkar

att Hovrätten meddelar prövningstillstånd.

Käranden yrkar

att Hovrätten med ändring av tingsrättens dom förpliktar Österåkers kommun att till Käranden utge 150 000 kr i diskrimineringsersättning och skadestånd.

Yrkad diskrimineringsersättning alternativt skadestånd fördelar sig i enligt med följande:

I första hand 150 000 SEK i diskrimineringsersättning för brott mot Diskrimineringslagen

I andra hand 75 000 SEK i skadestånd för brott mot Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR) och 75 000 SEK för brott mot Barnkonventionen.

Käranden yrkar

i första hand att vardera parten ska stå sina rättegångskostnader med tillämpning av 6 kap 7 § diskrimineringslagen.

I andra hand att ersättning för rättegångskostnader yrkas med ett belopp som senare kommer att anges.

Käranden yrkar

att den sekretess som gällt i tingsrätten ska fortsätta gälla för vissa uppgifter med tillämpning av 36 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen - för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider avsevärd skada eller betydande men om uppgiften röjs och uppgiften lämnas ut.

Begäran om anstånd

Efter det att Hovrätten meddelat positivt beslut i prövningstillståndsdelen begär Käranden att få tre veckors anstånd för kompletteringar och justeringar av överklagandet.

2. Skäl för prövningstillstånd

2.1 Ändringsdispens

Käranden hävdar att skäl föreligger för att tvivla på att tingsrätten dömt rätt.

2.1.1 Tingsrätten har ej tillämpat skollagens krav på utbildningen inom förskolan.

I skollagen anges i 1 kap 5 § att

”Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling.

Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.”

Käranden har som vetenskaplig bevisning åberopat

- forskaren vid Uppsala universitet Lise Pettersson Roll Professor in Special Education, Department of Special Education, Stockholm University och Director of special education master program in applied behaviour analysis focus autism, Department of Special Education collaboration with Psychology Department, Stockholm University,
- Johanna Sörensen Överläkare, specialist i barn- och Ungdomspsykiatri
- Psykolog Simon Mattsson, (f.d. på Autismcentrum) som utifrån vetenskaplig metod utrett de behov Käranden har relaterade till hans funktionsnedsättning och som i sitt vittnesmål Beskrivit innebörden av Kognitiv Beteendeterapi (KBT), Mångsidigt Program - *Early Intensive Behavioral Intervention (EIBI)*.
- Forskningsartiklar av Lise Pettersson Roll Professor
 - ”Bringing the research to Practice Gap: A case Study Approach to Understanding EIBI Support and Barriers in Swedish Preschools.” Ab
 - From Someone Who May Cause Trouble to Someone You Can Play With: Stakeholders Perspective on Preschool Program Quality for Autistic Children”. Ab
- ”Viktigt med tidiga och samordnade insatser” [Specialpedagogiska institutionen - Nyheter \(BILAGA 3\)](#)
- Presentation per PPP från HF i tingsrätten av Professor Lise Pettersson Roll (**BILAGA 4**)

Kommunen har inte åberopat någon vetenskaplig bevisning.

Käranden gjorde gällande att han missgynnats genom att förskolan

- inte har tillhandahållit honom en tillräcklig individuell vuxenresurs,
- inte har använt PECS, (se beskrivning av vad PECS är i BILAGA 2).
- inte har genomfört tillräcklig handledning och träning i funktionell lek, och
- inte har toaletternat honom.

De åberopade vittnena har inneburit att tingsrätten under huvudförhandling fick en redogörelse för vilka **vetenskapliga utgångspunkter** som förelåg för fastställande av vilka behov Käranden hade i förhållande till hans funktionsnedsättning.

Ett exempel på hur Tingsrätten bristfälligt har tillämpat Skollagen och därmed även diskrimineringslagen är följande.

Tingsrätten har riktigt noterat följande:

”Simon Mattsson har beträffande PECS uppgett att han känner till positivt forskningsstöd för PECS men inte för TAKK samt att PECS var en lämpligare metod för kommunikation än TAKK för Käranden eftersom Käranden inte hade något tal och PECS ställer lägre krav på motorik.”

Psykologen Simon Mattsson hade träffat och handlett Käranden under ett 20-tal gånger och på vetenskaplig grund gjort en bedömning, ett kommunikationssätt som benämns PECS var lämpligt men inte den metod TAKK som förskolan tillämpade pga. **att enligt Mattsson Käranden inte hade något tal** och att TAKK ställde **högra krav på motorik som Käranden inte hade**.

Kommunen har ingen som helst egen psykologi eller annan vetenskapligutredning.

Tingsrättens analys begränsas till att

”Uppgifterna från personalen på förskolan tyder på att den metod man valde i stället innebar vissa framsteg samtidigt som Simon Matssons och Lise Rolls uppgifter inte ger entydigt stöd för att PECS var den enda metoden i detta sammanhang.”

De uppgifter som åberopas från förskolans sida är en förskollärares och en barnskötares uppgift utan någon som helst vetenskaplig psykiatrisk utbildning avseende autism.

Vidare har kommunen inte åberopat Tingsrätten gör i sina domskäl ingen analys utifrån skollagen **krav på vetenskaplig grund** eller beprövad erfarenhet. En analys enligt skollagen av de åberopade vittnenas innebörd hade inneburit en annan slutsats om och en annan utgång i målet.

Det är ostridigt i målet att förskolan **förbjöd** Käranden att för att kunna kommunicera ta med sig sin PECS-pärm, som han använde i hemmet och annan stans till förskolan och som han och vårdnadshavarna under handledning av psykologen Simon Mattsson fått lära sig använda för att kunna kommunicera. Innebörden av PECS framgår av **BILAGA 2**.

Förskolan tog ett **särskilt beslut** om att personalen inte skulle få handledning i PECS, att personalen skulle använda TAKK som av psykolog Mattsson som sagts bedömt vara olämpligt.

Förskolans handlande att förbjuda PECS och inte tillämpa detta alls ska även ställas i förhållande till att Lise Roll har berättat att utfallet av PECS beror på kvalitet och intensitet av insatsen, hur länge insatsen pågår, kvaliteten på av handledningen och motivationen hos utövarna samt att framstegen skiljer sig från barn till barn.

Detta kan inte innebära att tingsrätten upprätthållit skollagens krav på att undervisningen ska grunda sig på enskilda mänskliga rätt och vetenskaplig grund.

Käranden hävdar att tingsrätten underlåtit att tillämpa skollagens krav på vetenskaplig grund även på de andra tvistefrågorna, inte har tillhandahållit en individuell vuxenresurs, - inte har genomfört funktionell lek, och - inte har toalettränat honom.

Kommunen har inte gjort någon egen utredning av experter med vetenskaplig kompetens av innebörden och de behov som Kärandens funktionsnedsättning föranlett. Alla dokument kommunen tagit fram har upprättats av en förskollärare.

Ett minimikrav vore att kommunen hade gjort en egen vetenskapligt grundad utredning av Kärandens behov och möjliga anpassningar/särskilt stöd. Detta föreligger över huvud taget inte.

2.1.2 Tingsrätten har felaktigt gett kommunens vittnesmål en felaktig räckvidd

Den personal som åberopats som vittnen i målet är

- Emma Hammenstig, rektor vid förskolan, och
- Pernilla Johansson, förskolelärare vid förskolan,
- Kristina Dorén, tidigare pedagog vid förskolan

Tingsrätten har angett att ”uppgifterna från personalen som dagligen arbetat med N väga tungt”.

Tingsrätten har förbisett att personalen som vittnat hade slutat på förskolan över ett år innan Käranden slutade där. Tingsrätten förbisåg att den bevisning som åberopats och prövades av tingsrätten avsåg bara omständigheter på förskolan fram till juli 2021. Ingen bevisning åberopades av kommunen för omständigheterna på förskolan tiden mellan juli 2021 – augusti 2022.

Käranden har uppgivit att förhållandena på förskolan varierat starkt.

- I en första period under första året under hösten när förskoleläraren Pernilla Johansson och barnskötaren Kristina Dorén var närvarande och engagerade, trots 18 barn i gruppen och brister i handledningen. Käranden gjorde då vissa framsteg.
- I perioder ex, december 2019 och andra perioder när en eller båda Pernilla Johansson och barnskötaren Kristina Dorén var sjukfrånvarande fick däremot Käranden ingen

anpassning/särskilt stöd och hamnade i stora återkommande svårigheter och återfall vid varje tillfälle som tydligt beskrivits av hans föräldrar.

Det var dokumenterat i målet att i maj 2021 slutade Kristina Dorén vid förskolan och i juli 2021 slutade Pernilla Johansson, vid förskolan. När dessa två som tagit på sig att passa Käranden som de vittnat om slutade i maj respektive juli 2021 så fanns det ingen särskild anpassning/ särskilt stöd utan bara ordinarie icke handledd personal. Kommunen anförde ingen bevisning om förhållandena för tiden juli 2021 – augusti 2022. För denna period föreligger bara föräldrarnas vittnesmål.

Tingsrätten har uppenbart förbigått att den enda personal bland förskolelärare och barnskötare som vittnat för kommunen inte var anställda efter maj/juli 2021 när Käranden fortsatt gick där till augusti 2022. Emma Hammenstig, rektorn vid förskolan, angav att hon inte var på förskolan ofta utan befann sig normalt på annan plats i kommunen med ett stort avstånd från förskolan.

Att det förelåg uppenbara brister i kommunens åtagande under hela perioden för Kärandens vistelse men särskilt efter juli 2021 har särskilt framförts av föräldrarna i deras vittnesmål och var även dokumenterat i målet.

Efter maj/juli 2021 retarderade Käranden i sina färdigheter fullständigt.

Av utlåtandet av Leg. Psykolog Linda Ramstrand från 2022-03-01 Ab 27 bilaga 6 i tingsrättens akt framgår att Käranden har en nivå på (av totalt 71 månader) i språk och kommunikation som en 8 månaders pojke, Grovmotorik 28 månader, Personlig-Social-Emotionell – ca 12 månader m.m.

Vittnet Caroline Westerberg har berättat om vilka funktioner Käranden hade när han i augusti 2022 slutade på förskolan och kom till den anpassade grundskolan IKASUS - ”N:s problematik var mycket påtaglig”.

Tingsrätten har noterat från förhöret:

”Den tid det tog för N att uppnå viss utveckling gör Caroline Westerberg bedömningen att han inte tidigare haft de färdigheter som han nu utvecklat. Barn som tidigare uppnått vissa färdigheter, men tappat dem, brukar enligt Caroline Westerberg återuppnå färdigheterna snabbare än som var fallet med N.”

Kärandens föräldrar har i sina vittnesmål framfört tydligt att de till sin sorg och förtvivlan fick erfara de stora brister som förelåg särskilt under det sista året Käranden var på förskolan, juli 2021 till augusti 2022.

Tingsrätten har valt att fullständigt förbise dessa fakta.

2.1.3 Föräldrars rätt är fullständigt frånvarande.

Käranden hävdar att tingsrätten har gjort ett allvarligt förbiseende när de fullständigt underlåtit att fatta tilltro till Kärandens föräldrar och deras vittnesmål.

I bägge sina vittnesmål har föräldrarna givit detaljerade iakttagelser främst av Kärandens bristande utveckling och hur denne gått bakåt i utvecklingen under sin tid på förskolan.. De har angett både när en positiv utveckling har förekommit och även när denna varit fullständigt frånvarande och lett till ett stort lidande för Käranden.

De har i sina vittnesmål gett tydliga detaljer på tidsperioder och på tider för händelser på förskolan som påverkat Käranden negativt eller positivt, vilka perioder som de fått besked om att personalen varit sjuk och då angett dess effekter till förskolans personal. Under sina vittnesmål har de berättat om att de under dessa perioder noterat en stark negativ utveckling för Käranden pga. detta. När personal slutat har de angett till förskolan och under sitt vittnesmål att även detta varit starkt negativt för Käranden.

Kärandens föräldrar har vittnat om att när Käranden inte fått det särskilda stödet är

- han okontaktbar,
- har våldsamma utbrott,
- har självskadebeteenden
- kommunicerar inte,
- äter med händerna,
- kan inte gå på toaletten själv och
- har en starkt rubbad sömn

De har även vittnat om att Käranden när de hämtat honom ofta haft intorkat bajs ända upp på ryggen då ingen bytt blöja på honom under lång tid.

De har vittnat om att Käranden hade broskbildningar på knän och fötter som uppstått när han istället för att gå ofta släpat sig fram på marken i framålstupa läge med knän och fötter efter sig.

Det har åberopat BILD (se Ab 2 bilaga 25) och vittnat om hur Käranden fått vistas i en garderob på förskolan för att få den avskildhet vid olika tillfällen som hans funktionsnedsättning autism förutsätter.

Detta har föräldrarna trovärdigt vittnat om och detta framgår tydligt av deras vittnesförhör.

De har vittnat om att de tagit sitt ansvar genom att återkommande gång på gång påtalat bristerna i förhållandena på förskolan genom att

- kontaktat personal,
- kontaktat rektor,
- kontaktat kommunens politiska ledning och
- anmält förskolan till Skolinspektionen,
- skrivit till kommunen och begärt kompensation.

Allt förgäves och därför

- till och med väckt talan mot kommunen i syfte att ta sitt ansvar för sitt barn och skapa ett tydligt exempel om att detta inte kan vara acceptabelt i Sverige.

Det är självklart att föräldrar är de som känner sitt barn bäst.

Utgångspunkten i såväl [Socialtjänstlag \(SoL\)](#) som [barnkonventionen](#) är att det är föräldrarna som har huvudansvaret för att se till barnets behov och barnets bästa. Samtidigt betonas både i barnkonventionen och SoL att samhället ska stödja föräldrarna när de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran och utveckling.

Det framgår tydligt i domen att Tingsrätten inte på något sätt iakttagit eller respekterat den rätt som föräldrarna har som vårdnadshavare och gett dem ett acceptabelt inflytande i den rättsliga prövningen av deras barns rättighet som funktionsnedsatt i målets handläggning och i domstolens dömmande.

Detta utgör skäl för att det föreligger ändringsdispens.

2.1.4 Även följande utgör sammantaget skäl för att det föreligger ändringsdispens.

▪ **En hundra procentig resurs?**

Tingsrätten anför: ”Som tidigare nämnts har förskolan gett Käranden stöd i form av en hundra procentig resurs till barngruppen.”

Tingsrätten är otydlig i denna del och förbiser fakta.

Det framfördes mycket tydligt under huvudförhandlingen att denna ”extra” resurs var en utbildad person som förmedlats av arbetsförmedlingen för arbetsträning och att denne inte kunde svenska.

Det måste anses vara fel att tingsrätten gör bedömningen - om det är detta som avses - att denna extra utbildade personal skulle ersätta en förskollärare eller en av de två utbildade barnskötarna. När förskolläraren eller en av barnskötarna till 100 % skulle passa, sköta och träna Käranden varje dag i en barngrupp om 21 barn fanns det bara denna extra utbildade personal att tillgå. Det ska noteras att förskolläraren även var föreståndare för förskolan och hade viktiga administrativa uppgifter som sådan.

Då det var en barngrupp om 21 barn är det en orimlig slutsats att dessa två personer skulle kunna ta hand om Käranden till 100% med endast ytterligare en utbildad barnskötare.

Här anser Käranden att tingsrätten inte gjort en verklighetsbaserad acceptabel prövning och att det i detta skede det skulle varit kommunen som hade något att bevisa.

▪ **Endast ordinarie personal – ingen mindre barngrupp**

Tingsrätten har i domen fullständigt förbigått att det i barngruppen på förskolan halva tiden för Kärändens vistelse där ingick 18 barn i barngruppen och andra hälften 21 barn. Snittet för barngrupper i Sverige vilket var styrkt var 15/16 barn. ’

Detta borde tingsrätten ha ställt mot Skollagens angivelse i förarbetena att en minskning av barngruppen är ett sätt att anpassa och ge särskilt stöd till verksamheten när barngruppen innefattar ett barn med en funktionsnedsättning. I detta fall ökar kommunen antalet barn från 18 till 21 under Kärändens tid i förskolan.

Trots att det var ostridigt att Käränden behövde en person på 100 % heltid - som kommunen påstods fullgjordes av Pernilla Johansson, förskoleläraren, Kristina Dorén, barnskötaren - så minskades ostridigt inte barngruppen.

▪ Skolinspektionens beslut

Tingsrätten noterar i sin dom

”Tingsrättens bedömning i detta avseende stöds också av Skolinspektionens beslut från mars 2021 avseende förskolans särskilda stöd till N under en stor del av läsåret 2020/21. Inspektionen gör bedömningen att förskolan inte har brutit mot bestämmelserna om barns rätt till särskilt stöd i förskolan.”

Tingsrätten anger inte alls i domen att Skolinspektionen i sitt beslut tydligt angivet att de inte gör en bedömning av de hjälpmedel som behövdes och som målet berör. Detta har betydelse för målet och bör nämnas då Skolinspektionens beslut annars orättmätigt tillåts få effekt på just vilka hjälpmedel som ska innefattas i begreppet ”särskilt stöd” i detta fall.

Dvs det förhållandet att kommunen

- inte har tillhandahållit en tillräcklig individuell vuxenresurs,
- inte har använt Kärändens kommunikationssätt PECS,
- inte har genomfört tillräcklig träning i funktionell lek, och
- inte har toaletternat honom.

Detta är vad vår skolinspektion anger:

”Skolinspektionens prövning i detta fall syftar till att fastställa om Österåkers kommun har tillgodosett barnets rätt till särskilt stöd. Skolinspektionen kan däremot inte uttala sig om det som anförts från anmälaren om att barnet behöver den angivna stödinsatsen av en egen resursperson. Skolinspektionen tar inte heller i övrigt ställning till vilka specifika stödåtgärder en förskola ska vidta för att tillgodose ett barns behov eller vilka resurser som ska avsättas för detta. Skolinspektionens prövning avser istället själva processen med arbetet med särskilt stöd.”

Denna missvisande och ofullständiga uppgiften i domen är tydligt missvisande och leder helt fel för vilken slutsats som ska dras i tvisten.

2.1.5 Övriga omständigheter

Även de övriga omständigheter som åberopas nedan talar för att prövningstillstånd ska ges för överklagandet i målet.

2.2 Granskningsdispens

Käranden hävdar att det inte går att bedöma om tingsrätten har dömt rätt utan att hovrätten tar upp målet till prövning.

Av vad som framgår av vad som anförts ovan och av domen och vad tvisten avser så bör det anses att alla de enskilda omständigheterna är av stor betydelse. Därtill att en analys av lagens krav i förhållande till omständigheterna är så komplicerade att fråga i sin helhet måste tas upp då det inte annars går att bedöma om tingsrätten har dömt rätt.

2.3 Prejudikatsdispens

Käranden hävdar att Hovrätten behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.

Käranden åberopar särskilt Tingsrättens bedömning i denna del.

Tingsrätten angav inom ramen för sin tillämpning av 6 kap 7 § diskrimineringslagen att Käranden som förlorade målet i tingsrätten hade skälig anledning att få tvisten prövad i en domstolsprövning. Tingsrätten angav att målets utgång kunde bero på att rättsläget eller bevisläget varit svårbedömt (prop. 2007/08:95 s. 461). Tingsrätten angav vidare att praxis i fråga om diskriminering genom bristande tillgänglighet är begränsad. Beträffande förskoleverksamhet saknas nästan helt sådan praxis. Mot den bakgrunden ansåg tingsrätten att Käranden haft skälig anledning att få tvisten prövad och att parterna därför ska bära sina egna kostnader.

Käranden instämmer i Tingsrättens bedömning

- att det finns ingen rättspraxis avseende diskriminering av barn inom förskoleområdet.

Dessutom föreligger det regelbundna och omfattande rapporter i massmedia, från Diskrimineringsombudsmannen och klagomål från vårdnadshavare om att kommunala och andra förskolor inte tillgodoser barns, framförallt inte barn med funktionsnedsättning, rätt till anpassning och särskilt stöd.

Vårdnadshavarnas och kommunernas svårighet är att de inte vet om vad som står i strid med Skollag, läroplaner och diskrimineringslag. Kommunala och andra förskolor hävdar i flertalet fall att det är upp till dem att bedöma om de gjort rätt eller ej vilket inte borde vara fallet i rättsstaten Sverige.

Detta innebär att Hovrätten behöver ta upp målet för att ge vårdnadshavare, kommuner och domstolar vägledning för rättstillämpningen.

3. De rättsliga grunderna

3.1 Diskrimineringslagen (DL)

❖ Extra tillräcklig personalresurs

Österåkers kommun har ådragit sig skyldighet att utge diskrimineringsersättning enligt DL 5 kap 1 § till Käranden genom att Österåkers kommun i samband med förskoleverksamheten i strid med DL 2 kap § 5 utsatt Käranden för

- direkt diskriminering enligt DL 1 kap 4§ p. 1 och
- diskriminering innefattande bristande tillgänglighet enligt DL 1 kap 4§ p. 3

genom att Österåkers kommun inte har tillsatt **en extra tillräcklig personalresurs på heltid** enbart för Käranden för att kompensera för hans funktionsnedsättning.

❖ PECS

Österåkers kommun har ådragit sig skyldighet att utge diskrimineringsersättning enligt DL 5 kap 1 § till Käranden genom att Österåkers kommun i samband med förskoleverksamheten i strid med DL 2 kap § 5 utsatt Käranden för

- direkt diskriminering enligt DL 1 kap 4§ p. 1 och för
- diskriminering innefattande bristande tillgänglighet enligt DL 1 kap 4§ p. 3

genom att Österåkers kommun **inte har tillämpat kommunikationshjälpmedlet PECS**, och därmed inte kompenserat för hans funktionsnedsättning.

i. Toaletträning

Österåkers kommun har ådragit sig skyldighet att utge diskrimineringsersättning enligt DL 5 kap 1 § till Käranden genom att Österåkers kommun i samband med förskoleverksamheten i strid med DL 2 kap § 5 utsatt Käranden för

- direkt diskriminering enligt DL 1 kap 4§ p. 1 och
- diskriminering innefattande bristande tillgänglighet enligt DL 1 kap 4§ p. 3

genom att Österåkers kommun **vägrat att fullgöra toaletträning med han** för att kompensera för hans funktionsnedsättning.

ii. Funktionell lek

Österåkers kommun har ådragit sig skyldighet att utge diskrimineringsersättning enligt DL 5 kap 1 § till Käranden genom att Österåkers kommun i samband med förskoleverksamheten i strid med DL 2 kap § 5 utsatt Käranden för

- direkt diskriminering enligt DL 1 kap 4§ p. 1 och för
- diskriminering innefattande bristande tillgänglighet enligt DL 1 kap 4§ p. 3

genom att Österåkers kommun vägrat att **tillämpa funktionell lek i tillräcklig omfattning och med den accepterade beprövade metoden** för att kompensera han för hans funktionsnedsättning.

3.2 Europakonventionen (EKMR)

I det fall domstolen kommer fram till att DL inte ger stöd för att Käranden diskriminerats av Österåkers kommun så har Österåkers kommun ådragit sig skyldighet att utge skadestånd till Käranden genom att under förskoleverksamheten i strid med Europakonventionens (svensk lag) **förbud mot diskriminering i artikel 14**, utsatt han för diskriminering vid hans utövande av sin rätt till utbildning enligt reglerna i tilläggsprotokoll 1 artikel 2.

3.3 Barnkonventionen

I det fall domstolen kommer fram till att DL inte ger stöd för att Käranden diskriminerats av Österåkers kommun så har Österåkers kommun ådragit sig skyldighet att utge skadestånd till Käranden genom att under förskoleverksamheten i strid med **Barnkonventionens (BK) (svensk lag) förbud mot diskriminering** utsatt honom för diskriminering vid hans utövande av sin rätt till utbildning enligt artiklarna 2, 23, 28 och 29.

Käranden hävdar att han blivit utsatt för förnedrande behandling, i strid med BK jfr med art. 3 i EKMR, eftersom kommunen inte tillgodoser barnets särskilda behov. Att inte ge Käranden den tillsyn som han behöver för att få det skydd som behövs, stänga in barnet i en garderob, att regelmässigt inte byta barnets blöja vilket ger fysiska men, inte lyssna på de professionella råd som kommunen fått på vetenskaplig grund om vad som är lämpligt stöd för Käranden, så att barnet går bakåt i utvecklingen och mår dåligt i stället för att utvecklas inom ramen för sin kapacitet. Kommunens bristande verksamhet framstår som vanvård av ett redan skört barn.

3.4 Regler för domstolen att ta i beaktande och vid lagtillämpning

- **Regeringsformen:** Domstolen har att vid sin bedömning av om Österåkers kommun har ådragit sig skyldighet att utge ersättning eller skadestånd till Käranden enligt DL, EKMR och Barnkonventionen ta i beaktande 2 kap 12 § RF regel om förbud mot diskriminering och 2 kap 18 § RF om rätten till utbildning.

Vidare ska domstolen vid den rättsliga bedömningen även ta hänsyn till de grundläggande reglerna i RF 1 kap 2 § angående att det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och att barns rätt tas till vara och att diskriminering av människor på grund av funktionsnedsättning ska motverkas. Därtill även de grundläggande reglerna i RF 1 kap § 9 RF angående rätten till likabehandling.

- **Funktionsrättskonventionen – CRPD:** Österåkers kommuns skyldighet att utge ersättning eller skadestånd till Käranden för de åtgärder kommunen utsatt Käranden för under förskoleverksamheten ska även prövas genom konventionskonform tolkning av reglerna i DL, EKMR och Barnkonventionen i förhållande till Funktionsrättskonventionens förbud mot diskriminering och rättigheter i artiklarna 2, 9 och 24.

Skollagen: Österåkers kommuns skyldighet att utge ersättning eller skadestånd till Käranden enligt reglerna i DL, EKMR och Barnkonventionen ska även prövas med beaktande av kommunens skyldigheter i Skollagens regler i 1 kap 5 §, 3 kap 1–4 §§, 8 kap 2 – 12 §§.

1 kap

5 § Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling.

Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Enligt skollagen ska utbildningen vara likvärdig oavsett var i landet den anordnas. Den ska ta hänsyn till barns olika förutsättningar och behov och anpassas till alla barn i förskolan. Det innebär att utbildningen inte kan utformas på samma sätt överallt och att förskolans resurser därför inte ska fördelas lika.

Förskolans läroplan: Österåkers kommuns skyldighet att utge ersättning eller skadestånd till Käranden enligt reglerna i DL, EKMR och Barnkonventionen ska även prövas med beaktande av kommunens skyldigheter i Skollagens regler i 3 kap 1–4 §§, 8 kap 2 – 12 §§.

8 kap

Barngrupperna och miljön

8 § Huvudmannen ska se till att barngrupperna har en lämplig sammansättning och storlek och att barnen även i övrigt erbjuds en god miljö.

Särskilt stöd

9 § Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd som deras speciella behov kräver.

Om det genom uppgifter från förskolans personal, ett barn eller ett barns vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att ett barn är i behov av särskilt stöd, ska rektorn se till att barnet ges sådant stöd. Barnets vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta vid utformningen av de särskilda stödinsatserna. *Lag (2018:1303).*

Skollagen tas upp ytterligare under avsnittet 4.3 nedan

Läroplan för förskolan

1. Förskolans värdegrund och uppdrag

Grundläggande värden

Förskolan ingår i skolväsendet och vilar på demokratins grund. Av skollagen (2010:800) framgår att utbildningen i förskolan syftar till att barn ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns utveckling och lärande samt en livslång lust att lära.

Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

Var och en som verkar inom förskolan ska främja aktning för människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar, samt solidaritet mellan människor.

Inget barn ska i förskolan bli utsatt för diskriminering på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder, hos barnet eller någon som barnet har anknytning till, eller för annan kränkande behandling. Alla sådana tendenser ska aktivt motverkas.

Utbildningen ska genomföras i demokratiska former och lägga grunden till ett växande intresse och ansvar hos barnen för att aktivt delta i samhället och för en hållbar utveckling – såväl ekonomisk och social som miljömässig. Både ett långsiktigt och globalt framtidsperspektiv ska synliggöras i utbildningen.

Förskolan ska spegla de värden och rättigheter som uttrycks i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Utbildningen ska därför utgå från vad som bedöms vara barnets bästa, att barn har rätt till delaktighet och inflytande och att barnen ska få kännedom om sina rättigheter.

- **Kommunallagen:** Österåkers kommuns skyldighet att utge ersättning eller skadestånd till Käranden enligt DL, EKMR och Barnkonventionen ska även prövas med beaktande av kommunens skyldigheter i Kommunallagens regler i 2 kap 3 § angående skyldigheten att behandla alla medborgare lika och verka för att alla medborgares ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och att diskriminering av människor på grund av funktionsnedsättning ska motverkas.

3.5 Ordningen för lagreglernas tillämpning

Av grunderna framgår tydligare att EKMR och Barnkonventionen - som bägge är svensk lag - ska tillämpas subsidiärt i förhållande till annan ordinarie lag som reglerar förbudet mot diskriminering såsom DL.

Om ordinarie lag (ex Skoll. och DL) fullt ut skyddar den enskildes rätt både i sak (rätten till utbildning) och mot diskriminering på sätt som EKMR och Barnkonventionen ställer krav på så

föreligger det inte skäl att tillämpa reglerna i EKMR och Barnkonventionen.

Om domstolen finner att tillämpningen av ordinarie lag (ex Skoll. och DL) inte medger att Käranden ska anses diskriminerad och ogillar Kärandens förstahandsgrund så har domstolen att pröva Kärandens andrahandsgrund dvs. om EKMR och Barnkonventionen ger ett skydd och underlag för skadestånd.

Käranden gör gällande att han i förskolan mellan oktober 2018 och den 10 augusti 2022 inte fått den anpassning och det särskilda stöd som han har rätt till enligt skollagens och Läroplanen för förskolan ("Lpfö 18") bestämmelser.

4. Utgångspunkter

Följande föreligger ostridigt i målet

Käranden, föddes 2016 och är idag 7 år.

Han gick i förskola i Solna fram till oktober 2018 och kom då till Åkersberga och Skärgårdsstads förskola där.

När Käranden flyttades över till Österåker fick kommunen en noggrann information om hans behov av personalen i Solna med hänvisning till hans funktionsnedsättning.

Inledningsvis var han på Skärgårdsstads förskola avdelningen Ankaret, och därefter på avdelningen Jollen fram till sommaren 2020.

I augusti 2020 återvände han till avdelningen Ankaret och stannade kvar där fram till den 10 augusti 2022.

Käranden är sedan mars 2019 diagnosticerad med autism och ADHD.

I mars 2022 diagnosticerades han även med intellektuell funktionsnedsättning.

Med anledning av Kärandens funktionsnedsättning har han ett särskilt behov av stöd i olika former.

Diagnosen som fastställdes 2019-03-08 när Käranden var 3 år av barn och ungdomspsykiatri (BUP) Solna gjordes av Leg. psykolog Mira Müller samt **Överläkare Johanna Sörensen** specialist i barn- och ungdomspsykiatri.

Under åren 2019 – 2021 har Käranden handletts av personalen på Autismcentrum psykolog Simon Mattson, innefattande handledning av personal och föräldrar och Lotta Öhman, specialpedagog på Autismcentrum, innefattande handledning av personal och föräldrar.

5. Utveckling av de rättsliga grunderna

5.1 Direkt diskriminering

För att det ska anses att Käranden blivit utsatt för direkt diskriminering av Österåkers kommun i förskolan när kommunen beslutat eller underlåtit att ge **särskilt stöd** innefattande

- att tillsätta tillräcklig särskild personalresurs,
- förbjudit kommunikationsmedlet PECS,
- underlåtit toaträning och
- ej tillräckligt tränat i funktionell lek ska kommunens beslut och underlåtenheter

Dessa beslut ska för att vara direkt diskriminering

- a. vara direkt riktad mot Käranden,
- b. inte vara en följd av en allmän regel som styr beslutet,
- c. ett orsakssamband mellan beslutet och underlåtenheten ska föreligga med funktionsnedsättning och
- d. det ska vara antagligt att ha *missgynnat han* genom att han behandlats sämre än andra barn på förskolan i en jämförbar situation

Direkt riktad mot Käranden och inte vara en följd av en allmän regel som styr beslutet?

Underlåtenheten att gå kraven på de **särskilda stöden** tillmötes är direkt relaterad till Käranden. Kommunens beslut och underlåtenhet att inte ge de särskilda stöden är inte en följd av en allmän regel som styr beslutet.

Orsakssamband mellan beslutet och underlåtenheten och funktionsnedsättning

Orsakssamband föreligger mellan besluten alternativt underlåtenheterna avseende de **särskilda stöden** från kommunens sida och Kärandens funktionsnedsättning. Detta följer av att de kraven framställts från Kärandens föräldrar på de **särskilda stöden** härrör sig uppenbart till Kärandens funktionsnedsättning och att kommunen ostridigt har fattat beslut alternativt underlåtit att införa de särskilda stöden grund av Kärandens funktionsnedsättning.

Missgynnande?

I DL 6 kap 3 § anges att om Käranden visar omständigheter som **ger anledning att anta** att han har blivit diskriminerad eller utsatt för repressalier, är det svaranden som ska visa att diskriminering eller repressalier inte har förekommit. Käranden ska i denna del göra det **antagligt** – inte fullt ut bevisa - att han har missgynnats på grund av att han inte erhållit tillgång till de **särskilda stöden** som angetts.

Nedan redovisas i ett särskilt avsnitt i detalj de **omständigheter** som åberopas till stöd för att det kan antas att Käranden missgynnats och att bevisbördan gått över på kommunen.

Vem ska Kärandens situation jämföras med?

1. Barn utan funktionsnedsättning

Den grupp som Käranden kan jämföra sig med för att konstatera om han missgynnas är andra barn på förskolan som inte har en funktionsnedsättning.

Omständigheterna är sådana att det föreligger en tydligt oacceptabel skillnad mellan Kärandens situation jämfört med barn utan funktionsnedsättning.

2. Andra barn med funktionsnedsättning

En andra grupp som Käranden kan jämföra sig med för att konstatera om han missgynnas är andra barn på förskolan som har en funktionsnedsättning. Österåkers kommun har en verksamhet där en annan bedömning görs av vilket behov för särskilt stöd som barn med funktionsnedsättningen språkstörning.

Kommunen bedriver en verksamhet kallad Penseln – Informationen om Penseln bilaga till yttrande 2023 06 02 åberopas som skriftligt bevis till styrkandet av att andra barn med funktionsnedsättning har en helt annan mycket bättre situation än Käranden.

Kommunens information som finns tillgängligt på internet om Penseln innefattar följande:

Om Penseln

Språkförskolan Penseln är en specialförskola som finns i samma lokaler som Färglådans förskola vilket innebär att barnen delar gård med en del av Färglådan. Språkförskolan Penseln ligger i kärnan av Åkersberga, nära kommunikationer, affärscentrum och kommunhus samtidigt som det är ett stenkast från skog och natur. **Här serveras mat lagad av egen kock.**

Språkförskolan Penseln består av en grupp med åtta barn med diagnosen språkstörning, tre förskollärare samt en heltidsanställd logoped och arbetar delvis på uppdrag av Region Stockholm. Särskilt ansökningsförfarande krävs.

Språkförskolan Penseln arbetar medvetet med språket och leken i centrum med hjälp av bland annat bildstöd och tecken som stöd. Varje barn har **enskild logopedisk träning vid cirka tre tillfällen per vecka.**

Språkförskolan Penseln tar emot barn i förskoleåldern med språkstörning från hela Österåkers kommun.

Penseln är en pedagogisk verksamhet med hög personaltäthet som följer läroplanen för förskolan men med ett särskilt medvetet och professionellt fokus på språket. En logoped arbetar heltid på språkförskolan och ansvarar för att varje barn får individualiserad språklig behandling. Utifrån ett helhetsperspektiv får barnen hjälp att utveckla sin kommunikativa och sociala förmåga, såväl som övriga kunskaper och färdigheter.

På Penseln finns det plats för åtta barn och på avdelningen arbetar tre förskollärare och en logoped, där språkbehandling och förskoleverksamhet vävs samman i ett nära samarbete.

Språkförskolan Penseln delar lokaler och utemiljö med Färglådans förskola. Detta innebär att barnen på Penseln och Färglådan får goda möjligheter att integrera och lära känna varandra.

För antagning till Penseln ska de språkliga svårigheterna vara de primära och inte orsakas av till exempel intellektuell funktionsnedsättning eller hörselskada, då detta kan påverka barnets förmåga att tillgodogöra sig verksamheten.

Vi erbjuder

- Förskoleverksamhet i liten grupp med hög personaltäthet
- Högfrekvent logopedbehandling individuellt och i grupp (3 ggr/vecka) och daglig språkstimulering i verksamheten
- Individuellt utformad språklig habiliteringsplan och individanpassade rekommendationer
- Tydlig pedagogik med tecken (TAKK,TSS) och bilder som stöd i vardagen
- Integrering med barnen på Färglådans förskola utifrån behov och intresse
- Nära kontakt med vårdnadshavare, bland annat genom täta utvecklingssamtal
- Utbildningar för vårdnadshavare i bland annat tecken som stöd

Förhållandena för barnen på Penseln är uppenbart annorlunda och så mycket bättre än på Kärändens förskola. Personaltätheten är 1 personal på två barn amt dessutom en kock.

Personaltätheten på Kärändens förskola var sex barn på varje personal under halva hans tid och .

Det måste anse uppenbart att Käränden har gjort det antagligt att han har missgynnats i förhållande till de barn med funktionsnedsättning inom verksamheten Penseln.

Käränden ska genom de omständigheter som lagts fram **anses ha gjort det antagligt att han missgynnats** på grund av hans funktionsnedsättning på grund av att Österåkers kommun inte fullgjort det särskilda stöd som ställts krav på.

- a. **Käränden hävdar att han har gjort det antagligt att han har missgynnats i jämförelse med andra barn inom förskolan utan funktionsnedsättning när Österåkers kommun beslutat och underlåtit att tillsätta ytterligare kompetent personalresurs som en del av anpassning och särskilt stöd utifrån efter Kärändens behov. Detta missgynnande innefattar direkt diskriminering.**
- b. **Käränden hävdar att han har gjort det antagligt att han har missgynnats i jämförelse med andra barn inom förskolan med en funktionsnedsättning när Österåkers kommun beslutat och underlåtit att tillsätta ytterligare kompetent personalresurs som en del av anpassning och särskilt stöd utifrån efter Kärändens behov i jämförelse med verksamheten Penseln. Detta missgynnande innefattar direkt diskriminering.**

5.2 Bristande tillgänglighet

Med bristande tillgänglighet menas att en person med någon form av funktionsnedsättning missgynnas på grund av att åtgärder för tillgänglighet inte vidtagits. Det föreligger generellt ett krav på att det ska vidtas skäligen åtgärder för att försätta en person med funktionsnedsättning i en jämförbar situation som personer utan funktionsnedsättning.

1 kap 4 § p 3

Bristande tillgänglighet: att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att sådana åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning som är skäligen utifrån krav på tillgänglighet i lag och annan författning, och med hänsyn till

- de ekonomiska och praktiska förutsättningarna,
- varaktigheten och omfattningen av förhållandet eller kontakten mellan

verksamhetsutövaren och den enskilde, samt
- andra omständigheter av betydelse,

Rekvisiten för att det ska anses att Käranden har diskriminerats innefattande bristande tillgänglighet är följande:

- Att Käranden har en funktionsnedsättning;
- Att Käranden har gjort det troligt att han missgynnats i jämförelse med andra barn utan hans funktionsnedsättning;
- Att Österåkers kommun underlåtit att vidta åtgärder för tillgänglighet;
- Att Österåkers kommun kan vidta åtgärder som ger Käranden möjlighet att komma i en jämförbar situation med andra barn på förskolan utan funktionsnedsättning;
- Att de åtgärder som Österåkers kommun kan vidta är skäliga.
 - utifrån krav på tillgänglighet i lag och annan författning;
 - utifrån praktiska förutsättningar
 - utifrån de ekonomiska förutsättningarna
 - utifrån omfattningen och varaktigheten av förhållandet eller kontakten mellan den enskilde och verksamhetsutövaren
 - utifrån andra omständigheter som är av betydelse vid skälighetsbedömning
 - utifrån att det går att reducera eller eliminera effekt
 - utifrån verksamhetsutövarens möjligheter att förutse och planera
 - utifrån att berörd person påtalat sina behov

FÖRSTA LEDET

Käranden har en funktionsnedsättning;

I detta ärende är det ostridigt att Käranden har en funktionsnedsättning och vilken denna är enligt utfärdad diagnos som redogjorts för ovan under sakförhållanden.

ANDRA LEDET

Missgynnande

Käranden ska i denna del göra det antagligt att han har missgynnats på grund av att han inte erhållit tillgång till tillräcklig extra personal.

I denna del åberopar Käranden vad som angivits om **OMSTÄNDIGHETER UNDER AVSNITT 5** nedan.

Av omständigheterna framgår bristerna i det särskilda stöd innefattande ej tillsatt tillräcklig extra personal, bristande kommunikationsträning PECS, bristande toaträning och bristande träning och handledning i funktionell lek.

Det är ostridigt att Österåkers kommun inte har anställt särskild personal för Käranden för anpassad utbildning/träning av honom.

Kommunen har inte heller vidtagit andra skäliga anpassningsåtgärder så att han på ett acceptabelt sätt kunnat få i utbildning och träning avseende kommunikationsträning PECS, toaträning och träning i funktionell lek.

Käranden hävdar att han genom *de sammantagna omständigheter* som föreligger gjort det antagligt att han missgynnats genom att behandlats sämre än något annat barn utan funktionshinder på förskolan när han inte erhållit en extra personalresurs.

Vem ska Kärandens situation jämföras med?

1. Barn utan funktionsnedsättning

Den grupp som Käranden kan jämföra sig med för att konstatera om han missgynnas är andra barn på förskolan som inte har en funktionsnedsättning. Omständigheterna är sådana att det föreligger en tydligt oacceptabel skillnad mellan Kärandens situation jämfört med barn utan funktionsnedsättning.

2. Andra barn med funktionsnedsättning

En andra grupp som Käranden kan jämföra sig med för att konstatera om han missgynnas är andra barn på förskolan som har en funktionsnedsättning. Österåkers kommun har en verksamhet där en annan bedömning görs av vilket behov för särskilt stöd som barn med funktionsnedsättningen språkstörning.

Kommunen bedriver en verksamhet kallad Penseln – Informationen om Penseln bilaga till yttrande 2023 06 02 och som anförts ovan under direkt diskriminering åberopas som skriftligt bevis till styrkandet av att andra barn med funktionsnedsättning har en helt annan mycket bättre situation än Käranden.

Käranden ska genom de omständigheter som lagts fram **anses ha gjort det antagligt att han missgynnats** på grund av hans funktionsnedsättning på grund av att Österåkers kommun inte fullgjort anpassning och det särskilda stöd som ställts krav på.

- a. **Käranden hävdar att han har gjort det antagligt att han har missgynnats i jämförelse med andra barn inom förskolan utan funktionsnedsättning när Österåkers kommun beslutat och underlåtit att tillsätta ytterligare kompetent personalresurs som en del av anpassning och särskilt stöd utifrån efter Kärandens behov. Detta missgynnande innefattar bristande tillgänglighet i strid med DL.**
- b. **Käranden hävdar att han har gjort det antagligt att han har missgynnats i jämförelse med andra barn inom förskolan med en funktionsnedsättning när Österåkers kommun beslutat och underlåtit att tillsätta ytterligare kompetent personalresurs som en del av anpassning och särskilt stöd utifrån efter Kärandens behov i jämförelse med verksamheten Penseln. Detta missgynnande innefattar bristande tillgänglighet i strid med DL.**

TREDJE LEDET

Det ska noteras att bevisbördan har gått över på Österåkers kommun när Käranden gjort det antagligt att han missgynnats. När ett missgynnande antagligt föreligger har Österåkers kommun att bevisa acceptabla sakliga skäl för att verksamheten inte är tillgänglig. Endast om svaranden kan bevisa acceptabla sakliga skäl för sitt handlande föreligger inte diskriminering.

FJÄRDE LEDET

Skäliga åtgärder

Diskrimineringsformen bristande tillgänglighet innefattar en avvägningsregel där skäligheten av tillgänglighetsåtgärderna är en del i bestämmelsen. Någon proportionalitetsprincip finns inte, utan vad som ska vara utgångspunkten för bedömningen är följande.

Skäliga åtgärder utifrån krav på tillgänglighet i lag och annan författning

Bedömningen av om skäliga åtgärder vidtagits, eller underlåtits att vidtas, ska som huvudregel utgå från de krav som redan ställs i lagstiftning och föreskrifter om tillgänglighet.

Det handlar i detta fall om att enligt **skollag och läroplan** ska verksamheten utgå från alla barns förutsättningar, såväl styrkor som utvecklingsområden när förskolan lägger upp utbildning och undervisning. Träning i kommunikation och träning i socialt utbyte med andra barn och personal är central för förskolans verksamhet enligt Lpfö. Enligt skollagen 3 kap 5 § ska om en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås eller de kravnivåer som gäller ska eleven skyndsamt ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen. Stödet ska ges med utgångspunkt i elevens utbildning i dess helhet, om det inte är uppenbart obehövligt. Detta gäller elever i samtliga skolformer.

Enligt **kommunallagen** ska alla medborgare dessutom i kommunen behandlas lika.

Kommunen kan anses genom skollag, läroplan och kommunallagen ha en skyldighet att sätta in särskilt stöd i den situationen Käranden hade under sin förskoletid.

Käranden har stöd i lag eller annan reglering för att skyndsamt få stöd i form av extra anpassningar och särskilt stöd inom ramen för den ordinarie undervisningen.

Detta har kommunen vägrat ge.

FEMTE LEDET

Praktiska förutsättningarna

Att det ska finnas praktiska möjligheter att genomföra en åtgärd innebär att det inte går att kräva att en viss åtgärd som inte går att genomföra överhuvudtaget, antingen på grund av rent faktiska skäl eller med anledning av rättsliga hinder.

Österåkers kommun hade kunnat vidta åtgärden att anställa extra personal som hade gett Käranden möjlighet att komma i en jämförbar situation med andra barn på förskolan utan funktionsnedsättning. Käranden hade bättre kunnat ta del av utbildningen i förskolans verksamhet om han hade haft en egen särskild pedagog med egen särskild individuell träning utan andra barns närvaro under ca 20 timmar per vecka – antalet timmar rekommenderade av

Autismcetrum i deras inlärningsprogram. Det var således avgörande för Kärändens utveckling att personalbehovet anpassats för honom för att kunna utvecklas på samma sätt som övriga elever i förskolan. I detta fall är nyttan av tillgänglighetsåtgärden en egen särskild pedagog inte marginell utan innebär att Käranden får möjlighet att komma i en jämförbar situation med andra barn utan hans funktionsnedsättning på förskolan. Åtgärden att anställa en extra personal hade kunnat ge Käranden möjlighet att komma i en jämförbar situation med andra barn på förskolan.

I detta fall framgår att åtgärder som gett särskilt stöd är åtgärder som praktiskt hade gått att genomföra och kunnat ge Käranden möjlighet att komma i en jämförbar situation med andra barn utan hans funktionsnedsättning på förskolan.

SJÄTTTE LEDET

De ekonomiska förutsättningarna

Vid bedömningen av de ekonomiska förutsättningarna ska man väga in verksamhetsansvarigs förmåga att bära en eventuell kostnad för åtgärd. Om verksamhetsutövaren inte har möjlighet att bära kostnaden för en viss åtgärd så kan den normalt inte anses skälig att kräva (Prop. 2013/14:198 s.66–67).

Kostnaden för en barnskötare med kompletterande utbildning är 26 332 kr i lön samt sociala avgifter alternativt för en förskollärare är i snitt 33 283 kr samt sociala avgifter

I detta fall föreligger ekonomiska förutsättningar då kostnaden för Österåkers kommun skulle varit försumbara.

Kommunens budget för 2021 var 2 757 980 000 kr.

Detta innebär att de ekonomiska förutsättningarna förelåg.

SJUNDE LEDET

Omfattningen och varaktigheten av förhållandet eller kontakten mellan den enskilde och verksamhetsutövaren

Vid skälighetsbedömningen ska tas hänsyn till om kontakten mellan en person med funktionsnedsättning och en verksamhet är långvarig eller kortvarig. Om relationerna eller kontakterna mellan den enskilde och verksamhetsutövaren är kortvariga så ska detta vägas in i bedömningen av vilka åtgärder som kan krävas.

I detta fall är Kärändens kontakt med Österåkers kommun långvarig och daglig vardagar – under åren 2018 till 2022.

ÅTTONDE LEDET

Andra omständigheter som är av betydelse vid skälighetsbedömning

En åtgärd ska ha en förväntad nytta för Käranden i detta fall med hans funktionsnedsättning. Om effekten av åtgärden enbart är marginell så pekar det på att det inte går att kräva tillgänglighetsåtgärden, särskilt om åtgärden skulle innebära en orimligt hög kostnad (Prop. 2013/14:198 s.69).

I detta fall är nyttan av krävda särskilda stöd inte marginell utan innebär att Käranden utifrån alla åberopade intyg, utlåtanden och vittnesmål kunde fått den utvecklingen som alla andra barn utan hans funktionsnedsättning på förskolan.

Reducera eller eliminera effekt

Det går inte att kräva att en åtgärd vidtas om det inte går att avlägsna eller minska effekterna av funktionsnedsättningen genom tillgänglighetsåtgärden (Prop. 2013/14:198 s.69).

I detta fall hade de tillgänglighetsåtgärder som föreslagits – de särskilda stöden hade kunnat eliminera de brister som de nuvarande omständigheterna innefattar. Även i denna del åberopas alla intyg, utlåtanden och vittnesmål som getts in i målet.

Verksamhetsutövarens möjligheter att förutse och planera

Verksamhetsutövarens möjligheter till planering av vilka åtgärder som är lämpliga, har betydelse för bedömningen (Prop. 2013/14:198 s.70). I detta fall är det Österåkers kommun som är verksamhetsutövare.

Österåkers kommun har som offentlig kommunal verksamhet **möjligheter och skyldighet att förutse och planera** verksamheten och möjligheten att förutse behovet för funktionshindrade barn som Käranden har av särskilt stöd.

Att själv påtala sina behov

Verksamhetsutövaren ska påtala om behoven av anpassning och vilka åtgärder som är lämpliga.

Käranden har redan från starten 2018 genom sina föräldrar och genom expertutlåtanden som kommunen tagit del av påtalat behov av att extra personal på grund av hans funktionsnedsättning.

Slutsats

Käranden hävdar att Österåkers kommuns åtgärd att inte tillsätta en tillräckligt extra personal åt Käranden och inte kommunikationsträna i PECS, toaträning och tillräcklig träning i funktionell lek innefattar diskriminering och bristande tillgänglighet.

Österåkers kommun kan inte anses ha bevisat att acceptabla sakliga skäl föreligger för att verksamheten brustit i tillgänglighet och ska därför anses ha diskriminerat Käranden och ådragit sig skyldighet att utge diskrimineringsersättning.

5.3 Jämförbar situation och grunden funktionsnedsättning

För att diskriminering som har samband med funktionsnedsättning ska anses föreligga är utgångspunkten att det ska föreligga en jämförbar situation.

Diskrimineringsformen bristande tillgänglighet och påstående om direkt diskriminering bygger också på rekvisitet jämförbar situation.

Om det inte finns någon att jämföra med får en hypotetisk jämförelse göras.

Frågan som då får ställas är hur en person, utan den ifrågavarande funktionsnedsättningen, skulle ha behandlats i motsvarande situation.

I [AD 2006 nr 97](#) utgick Arbetsdomstolen från en hypotetisk situation och uttalade att en person med födoämnesallergi befinner sig i en jämförbar situation med arbetssökande som inte har födoämnesallergi.

I de fall att det finns någon person att jämföra med, har frågan ställts om vem den som har en funktionsnedsättning ska jämföras med. Måste det vara en person utan funktionsnedsättning? Kan en jämförelse göras med en person med en annan typ av funktionsnedsättning? Frågorna behandlas i två avhandlingar utifrån svensk och norsk rätt (Inghammar, 2007 s. 285 och Eidsvaag, 2009 s. 211 f.) Inghammar menar att när det gäller direkt diskriminering ska jämförelse göras med en icke-funktionsnedsatt person.

Ett argument, för att vidga kretsen av jämförelsepersoner, finner vi i EU-domstolens uttalande i målet [C-303/06](#) Coleman om att personkretsen måste vidgas för att uppnå syftet med [direktiv 2000/78/EG](#). Direktivet är tillämpligt om diskriminering sker p.g.a. någon av de diskrimineringsgrunder som direktivet omfattar. I ett senare mål [C-16/19](#) VL uttalar EU-domstolen att [direktiv 2000/78](#) artikel 2.1 och 2.2 ska tolkas så att det inte enbart är personer utan funktionsnedsättning som ska ingå i jämförelsegruppen när diskriminering ska identifieras. I regeringens proposition till bestämmelserna om bristande tillgänglighet anges om jämförelsen “(f)ör en person med funktionsnedsättning och situationen för en person som saknar den aktuella funktionsnedsättningen” ([prop. 2013/14:198 s. 63](#)). Med stöd i EU-rätten är det klarlagt att jämförelsepersonen inte måste vara en person utan funktionsnedsättning, när det handlar om diskriminering i form av bristande tillgänglighet.

Frågan om jämförbar situation och grunden funktionsnedsättning har också berörts i förarbetena när det gäller tillhandahållande av tjänster som försäkringar.

I detta fall har Käranden tagit upp hur andra har behandlats inom ramen för en verksamhet som benämns Penseln.

5.4 Skollagens regler och Läroplanen för förskolan.

Käranden hävdar att Österåkers kommun inte iakttar varken Skollagens regler och Läroplanen för förskolan.

5.4.1 Diskrimineringslagens hänvisning till annan lag

I diskrimineringslagen (DL) 1 KAP 4 § p.3 anges under Bristande tillgänglighet följande:

att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att sådana åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning som är skäligen *utifrån krav på tillgänglighet i lag och annan författning*,

Detta innebär att bestämmelserna i Skollagen och läroplan för förskolan har betydelse i målet.

I Skollagens 1 kap 5 § anges Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med mänskliga rättigheterna som, alla människors lika värde, jämställdhet och att var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Utbildningen ska vila på *vetenskaplig grund* och beprövad erfarenhet.

5.4.2 Skollagen

Skollagen 3 kap § 2 innefattar

Barnens och elevernas lärande och personliga utveckling

2 § Alla barn och elever i samtliga skolformer och i fritidshemmet ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.

Elever som till följd av en *funktionsnedsättning* har svårt att uppfylla de olika betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som gäller, ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser.

Elever som lätt uppfyller de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling. *Lag (2022:146)*.

Skollagen 8 kap §§ 8 innefattar

Barngrupperna och miljön

8 § Huvudmannen ska se till att barngrupperna har en *lämplig sammansättning och storlek* och att barnen även i övrigt erbjuds en *god miljö*.

I tingsrättens dom har dessa grundläggande regler inte getts någon betydelse för utgången i målet.

Det kan konstateras att domstolen inte gör skillnad på den vetenskapliga bevisningen som åberopats utan lägger hela avgörande på personalens uppfattningar där det inte finns någon vetenskaplig utbildning. Tingsrätten nämner inte dessa förhållanden som ens grund för någon analys.

Trots reglerna i Skollagen om lämplig sammansättning och storlek på barngruppen och god miljö som viktiga utgångspunkter så nämner tingsrätten inte ens att storleken på barngruppen är ovanligt stor med 21 barn mot en vanlig storlek om 15/16 barn annars. Inte heller kommenterar

tingsrätten med ett ord att Käranden fick tillgodose sitt behov av avskildhet utifrån sin funktionsnedsättning i en garderob (BILD (se Ab 2 bilaga 25) vilket naturligtvis inte kan anses vara god miljö.

Österåkers kommun ska anses i strid med Skollagens 8 kap 8 § inte har iakttagit sin skyldighet att se till att barngrupperna har en lämplig sammansättning och storlek och att barnen även i övrigt erbjuds en god miljö.

Skollagen 8 kap §§ 9 innefattar

Särskilt stöd

9 § Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver **särskilt stöd** i sin utveckling ska ges det stöd som deras speciella behov kräver.

Om det genom uppgifter från förskolans personal, ett barn eller ett barns vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att ett barn är i behov av särskilt stöd, ska rektorn se till att barnet ges sådant stöd. Barnets vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta vid utformningen av de särskilda stödinsatserna. *Lag (2018:1303).*

Skollagen förpliktar Österåkers kommun i 8 kap 9 § att ge Käranden som av fysiska och psykiska skäl behöver **särskilt stöd** i sin utveckling det stöd som hans speciella behov kräver.

I Propositionen 2009/10:165 sid 349 till Skollagen har lagstiftaren angett en innebörd av hur särskilt stöd ska tolkas.

12.5 Särskilt stöd till barn i förskola

”Regeringens förslag: Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd som deras speciella behov kräver. Om det genom uppgifter från förskolans personal, ett barn eller ett barns vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att ett barn är i behov av särskilt stöd, ska förskolechefen se till att barnet ges sådant stöd. Barnets vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta vid utformningen av de särskilda stödinsatserna....

Skälen för regeringens förslag: Alla barn i förskolan ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin utveckling för att utifrån sina behov och förutsättningar kunna utvecklas så långt som möjligt.

Utgångspunkten är att alla barn som behöver det ska få särskilt stöd. Dagens lagstiftning reglerar inte vem som ansvarar för att särskilt stöd i förskolan ges. För att uppnå likvärdighet mellan de olika skolformerna bör det därför regleras vem som har ansvaret för att barn ges det stöd de behöver i förskolan. Regeringen anser att bedömningen av vilka insatser som är lämpliga ska göras av förskolans ledning, tillsammans med personalen, och alltid i samråd med barnets vårdnadshavare.

Förskolechefen får härigenom ett ansvar som motsvarar rektorns ansvar i skolan. Många barn stöter någon gång under sin förskoletid på svårigheter och behöver

under en kortare tid någon form av stöd. Andra barn behöver stöd kontinuerligt under hela förskoletiden på grund av sjukdom, sociala förhållanden, funktionsnedsättning eller svårigheter att tillgodogöra sig verksamheten av andra orsaker.

Det finns ingen definition av begreppet ”behov av särskilt stöd” i lagen. Det är heller inte möjligt att i lagtext närmare definiera vilka förutsättningar som ska finnas för att stöd ska ges i förskolan. Bestämmelsen måste därför bli allmänt hållen och knytas till ett ansvar för förskolan att tillgodose barnets stödbehov.

För många barn är en generellt god kvalitet det viktigaste. För andra kan det vara nödvändigt med särskilda stödinsatser som komplement.

Stödet kan enligt förarbetena ges som

- a. personalförstärkning, antingen till barngruppen generellt eller till det enskilda barnet, eller
- b. i form av konsultation och handledning till personalen.
- c. Minskning av antalet barn i barngruppen eller anpassning av lokalerna kan vara andra stödformer.
- d. Insatser ska göras efter en bedömning i varje enskilt fall av vilken insats som är mest lämplig. (Min punktering).

Det kan konstateras att kommunens förskola **inte har tillämpat något av de fyra rekommendationer** som anges i förarbetena. Barngruppen har som sagt till och med ökat istället för minskats under Kärandens vistelse på förskolan.

Inte heller har någon rekommendation som framtagits på vetenskaplig grund från psykologer och överläkare har iakttagits, om mindre barngrupp, särskild personal, träning i kommunikation, träning avseende toaträning och inte heller tillräcklig träning i funktionell lek. Personalen har inte getts tillfälle att få konsultation och handledning av psykolog tillsammans med barnet.

Käranden vet inte vad som Österåkers kommun menar att kommunen gett i särskilt stöd.

Dessa förhållanden har tydligt framförts under förhandlingarna i tingsrätten utan att ett spår av detta finns i domen.

5.4.3 Läroplanen för förskolan

I Läroplanen för förskolan regleras skyldigheten för Österåkers kommun att inte diskriminera och **ge särskilt stöd eller stöd** till barn som behöver.

Grundläggande värden

Var och en som verkar inom förskolan ska främja aktning för människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar, samt solidaritet mellan människor. Inget barn ska i förskolan bli utsatt för diskriminering på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, **funktionsnedsättning**, sexuell läggning eller ålder, hos

barnet eller någon som barnet har anknytning till, eller för annan kränkande behandling. Alla sådana tendenser ska aktivt motverkas.

Likvärdig utbildning

..... Förskolan ska särskilt uppmärksamma barn som av olika anledningar behöver mer ledning och stimulans eller **särskilt stöd**. Alla barn ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de utvecklas så långt som möjligt. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer **stöd** och stimulans ska få detta utformat utifrån sina egna behov och förutsättningar.

Riktlinjer

Förskollärare ska ansvara för att

- i samverkan med förskollärare och lärare i förskoleklassen, skolan och fritidshemmet, utbyta kunskaper och erfarenheter samt information om innehållet i utbildningen för att skapa sammanhang, kontinuitet och progression i barnens utveckling och lärande, och
- vid övergångar särskilt uppmärksamma **barn i behov av särskilt stöd** i sin utveckling.

Helhetssyn

.....Förskolan ska erbjuda barnen en god miljö och en väl avvägd dagsrytm med både vila och aktiviteter som är anpassade efter deras behov och vistelsetid. Miljön ska vara tillgänglig för alla barn och inspirera dem att samspela och att utforska omvärlden samt stödja barnens utveckling, lärande, lek och kommunikation.

Lek är grunden för utveckling, lärande och välbefinnande

Genom en aktiv närvaro är det möjligt att stödja kommunikationen mellan barnen samt förebygga och hantera konflikter.

Det kan konstateras att läroplanen innehåller en fortsättning på reglerna i Skollagen om särskilt stöd, god miljö och även träning i kommunikation.

Förskolan ska enligt läroplanen utforma utbildningen och anpassa resursfördelningen så att alla barn får det stöd och de utmaningar de behöver för utveckling och lärande. Österåkers kommun har inte anpassat resursfördelningen så att alla barn får stöd enligt läroplanen.

Olikbehandling föreligger när 8 barnen på Penseln med endast språkproblem får en personal per elev, inte bara en personal per 6,5 barn.

Förskolan ska även erbjuda barnen en god miljö och en väl avvägd dagsrytm med både vila och aktiviteter som är anpassade efter deras behov och vistelsetid. Miljön ska vara tillgänglig för alla barn och inspirera dem att samspela och att utforska omvärlden samt stödja barnens utveckling, lärande, lek och kommunikation. Österåkers kommun har inte erbjudit Käranden en god miljö när de erbjuder honom en garderob för sitt behov av avskildhet.

Om Österåkers kommun inte tillämpar någon på vetenskaplig grund givna rekommendation från några psykologer eller överläkare och inte har någon handledning avseende barn med autism och bara har ordinarie personal, ingen träning i kommunikation, ingen ens toaträning så anser Käranden att Österåkers kommun med sin förskola inte når upp till de krav läroplanen har.

Inte heller detta har föranlett tingsrätten att göra någon kommentar.

5.4.4 Relationen mellan förskolan och Autismcentrum för små barn

Kommunen har gjort invändningen att de åtgärder som rekommenderats av psykologer och läkare m.fl. ska klassificeras som habilitering eller vård och därför inte ligga inom ramen för

Österåkers Kommuns ansvar. Det som påtalats av Autismcentrum för små barn för förskoleverksamheten är något som regionen skulle syssla med.

De vittnesmål som getts på vetenskaplig grund av Lise Roll, Simon Mattson och Lotta Öman talar med styrka att Österåkers Kommun har fel.

All handledning som ställts till förfogande av Autismcentrum för små barn för kommunen har endast avsett att höja kommunens personals kompetens på förskolan.

Österåkers kommuns personal och även Förskolerektorn gick på introduktionskurs 2019 på Autismcentrum för små barn avseende handledning av personal. Då träffades även en överenskommelse mellan kommunen och Autismcentrum för små barn om att starta handledning med Käranden närvarande avseende Funktionell lek i augusti 2019. Denna planerades till 10 gånger – men personalen hann inte var med mer än 2 respektive tre gånger. Likaså startades handledningen avseende toaträning i augusti 2020 – men den avbröts omedelbart vid första tillfället.

Ovan framgår att begreppet särskilt stöd innefattar i skollagen, dess förarbeten samt läroplanen för förskolan att särskilt stöd kan ges i form av konsultation och handledning till personalen.

Det ostridiga förhållandet att kommunen faktiskt 2019 har överenskommit och inlett handledning talar med styrka för att kommunen en gång accepterade samarbetet med Autismcentrum för små barn.

Detta samarbete avbröts helt i september 2020.

Det var uppenbart att detta skedde på grund av för lite personal och att Kommunens policy är att ingen extra personal anställs för de med behov pga. av besparingsskäl.

Kommunen har angett att psykologer anställda av kommunen har anlitats istället för Autismcentrum för små barn. Det har även framkommit att denna inte har involverat några barn och inte Käranden.

I vittnesförhören har framkommit att all handledning som har getts av psykologen Simon Matsson som vittnat i målet – **har innefattat barnet** – och att en handledning utan barn inte utgör handledning i dess bemärkelse.

Riktig handledning innefattar att psykologen visar personalen först hur han tränar barnet och hur det går till för att sedan personalen efter ett tag själva ska träna barnet med stöd av psykologen. Detta var avsikten vid handledningen av toaträning, funktionell lek och PECS. Detta att barnet måste vara involverat har tydligt angetts och är vetenskapligt fastställt vilket framförts av vittnena psykologen Simon Matsson och forskaren Lise Roll.

6. Bevisbördan och dess övergång

6.1 Bevisbördans placering

Enligt bevisregeln i 6 kap 3 § diskrimineringslagen innefattar målet en delad bevisbörda.

Regeln innefattar att Käranden har att göra det *antagligt* att han missgynnats och därför utsatts för att diskriminering på grund av sin funktionsnedsättning. När Käranden har gjort detta antagligt är det Österåkers kommun som måste nu bevisa att diskriminering inte har förekommit.

Tingsrätten har enligt Käranden på ett felaktigt sätt behandlat alla omständigheter och deras betydelse och innebörd inom ramen för det första ledet. Tingsrätten har även felaktigt angett att Käranden ”**har att visa**” att han är diskriminerad.

Ett flertal av de invändningar kommunen gör borde ha prövats efter det att ett missgynnande konstaterats *antagligt* och bevisbördan gått över.

Tingsrätten har anfört följande angående bevisbördans placering.

”I 6 kap. 3 § diskrimineringslagen finns en bestämmelse om bevisbörda.

Bestämmelsen

kan sägas bestå av två led. Det första ledet innebär att den som anser sig ha blivit diskriminerad ska visa sådana faktiska omständigheter som ger anledning att anta att

han eller hon har blivit diskriminerad.

När det gäller direkt diskriminering innebär detta att personen måste visa omständigheter som innebär att denne har missgynnats i förhållande till annan i en jämförbar situation. Det andra ledet i bestämmelsen innebär att om personen visar dessa omständigheter, är det motparten (svaranden) som ska visa att diskriminering inte har förekommit.

För att denna övervältring av bevisbördan ska ske krävs alltså att den som anser sig utsatt för diskriminering **först kan visa omständigheter som denne menar utgör diskriminering**. Bestämmelsen är alltså en så kallad presumtionsregel, vilket innebär att de omständigheterna som käranden lyckas visa i det första ledet skapar en presumtion för att denne utsatts för diskriminering. Om käranden visar omständigheterna så går bevisbördan över på motparten. Vilka närmare omständigheter som är presumerande får bestämmas vid rättstillämpningen i det enskilda fallet (se rättsfallet NJA 2006 s. 170).”

Käranden menar att det tingsrätten anger ”att denna övervältring av bevisbördan ska ske krävs alltså att den som anser sig utsatt för diskriminering först kan visa omständigheter som denne menar utgör diskriminering” är felaktigt.

Detta ska jämföras med ordalydelsen i 6 kap 3 § Diskrimineringslagen.

”Om den som anser sig ha blivit diskriminerad eller utsatt för repressalier visar omständigheter som **ger anledning att anta** att han eller hon har blivit diskriminerad eller utsatt för repressalier, är det svaranden som ska visa att diskriminering eller repressalier inte har förekommit.”

Där anges inte som tingsrätten skriver att den som anser sig utsatt för diskriminering först **kan visa omständigheter som denne menar utgör diskriminering**.

Lagen föreskriver att Käranden har att visa omständigheter **som ger anledning att anta** att han eller hon har blivit diskriminerad.

Här finns en bevislättning för Käranden för att göra det möjligt att överhuvudtaget någonsin kunna få framgång i ett diskrimineringsmål.

Tingsrätten gör samma felaktiga tolkning av bevisbördan när det gäller prövningen av bristande tillgänglighet.

”När det gäller diskriminering genom bristande tillgänglighet ska den som gör gällande diskriminering visa dels att han eller hon har en funktionsnedsättning, dels omständigheter som innebär att han eller hon har missgynnats. Om dessa omständigheter visas är det motparten (svaranden) som måste visa att skäligen åtgärder har vidtagits för att den enskilde ska komma i en jämförbar situation med personer utan funktionsnedsättningen (se rättsfallet RH 2021:21).”

En riktig tolkning av bestämmelsen hade varit följande:

När det gäller diskriminering genom bristande tillgänglighet ska den som gör gällande diskriminering visa dels att han eller hon har en funktionsnedsättning, **dels göra det antagligt att** visade omständigheter innebär att han eller hon har missgynnats.

Detta ska naturligtvis ha betydelse för bedömning vad som är antagligt eller ej.

6.2 Angående praxis för bevisbördans övergång

EU domstolens mål [C-128/93 Fisscher](#) är ett exempel på att Käranden redan i det första ledet lade fram bevis av sådan styrka att dessa i praktiken inte lämnade utrymme för någon motbevisning.

Målet gällde frågor kring ett yrkespensionssystem som uttryckligen uteslöt gifta kvinnor. EU-domstolen fann att sambandet mellan kön och missgynnande var uppenbart. Därmed förelåg direkt diskriminering. Orsaken till att gifta kvinnor särbehandlades var ointressant.

Käranden hävdar att sambandet mellan funktionsnedsättning och de ostridiga åtgärderna i målet att missgynnande är uppenbart. Därmed föreligger direkt diskriminering. Orsaken till att Käranden särbehandlades är ointressant.

6.3 Omständigheterna för avgörande av bevisbördans övergång

Vilka är då de omständigheter som ger stöd för att det är antagligt att ett missgynnande skett pga funktionsnedsättning?

6.3.1 De ostridiga omständigheterna i målet

De ostridiga omständigheterna i målet är

- Käranden har en svår funktionsnedsättning enligt fastställda diagnoser.
- BUP Johanna Sörensen har på vetenskaplig grund ostridigt i intyg rekommenderat att han i förskolan ska vara i **mindre grupp** (Ab 2 bil 2)
- Kärandens grupp i förskolan har ostridigt bestått av mellan 18 och 21 barn.
- Österåkers kommun inte har tillsatt en kvalificerad extra personalresurs på heltid för att möta hans behov.
- BUP Johanna Sörensen har ostridigt på vetenskaplig grund rekommenderat att han i förskolan ska få **individuellt vuxenstöd**.
- Försäkringskassan Juliette van Kalmthout har på vetenskaplig grund i intyg ostridigt angett att det för Käranden **behöver finnas för skydd, stöd och tillsyn i betydligt större omfattning – nämligen 100 %** - än barn i motsvarande ålder.
- Österåkers kommun inte har tillämpat kommunikationshjälpmedlet Picture Exchange Communication System ("PECS"), som är nödvändigt för att Käranden ska kunna kommunicera på ett effektivt sätt.
- Österåkers kommun inte har fullgjort toaletträning med Käranden och
- Österåkers kommun har inte fullt ut har handledts och tillämpat funktionell lek för Käranden, då personalen bara har fått utbildning 2 resp. 3 ggr av rekommenderade 10 gånger.
- Det är ostridigt att Österåkers kommun enligt Skolverkets statistik avviker markant från vad avser gruppstorlek på förskolor som är 15/16 barn i grupp.
- Det är ostridigt att Österåkers kommun enligt Skolverkets statistik dessutom avviker negativt vad avser mängden utbildad personal.
- Det är ostridigt att den personal som åberopats som vittnen i målet - som tingsrätten tungt lägger avgörandet på i sin dom - Pernilla Johansson, förskolelärare vid förskolan, Kristina Dorén, slutat på förskolan över ett år före Käranden slutade där augusti 2022. – Dvs deras uppgifter avser bara del av tid som Käranden varit på förskolan. Dessa två slutade i maj respektive juli 2021. Därefter fanns det ingen särskild anpassning/ särskilt stöd utan bara ordinarie icke handledd personal och Käranden utsattes för ett omvittnat lidande. **Det är därför ostridigt att ingen bevisning under huvudförhandling i Tingsrätten förelåg för omständigheterna på förskolan från kommunens sida tiden mellan juli 2021 – augusti 2022.**
- Det är ostridigt att Käranden inte haft en hel extra kvalificerad resurs utöver ordinarie personal utöver en utbildad personal som inte kunde svenska och som även var resurs på andra delar av förskolan och därför inte kan anses ha ersatt den utbildade

förskolläraren och Barnskötaren vid verksamheten med 21 barn, när de hade tillsammans att ge Käranden 100 % tillsyn och träning.

- Autism center för små barn har ostridigt på vetenskaplig grund i psykologutlåtande Ab 27 bilaga 6 konstaterat att Käranden efter 3 och ett halvt år på förskolan har en **utvecklingsnivå om 17 månader** av hans kronologiska ålder på 71 månader.
- Autism center för små barn har ostridigt på vetenskaplig grund i psykologutlåtande Ab 27 bilaga 6 konstaterat att Käranden efter 3 och ett halvt år på förskolan har en **utvecklingsnivå om 8 månader** av hans kronologiska ålder på 71 månader vad avser kommunikationsförmåga.
- Simon Mattsson på Autism center för små barn har vittnat om att han på vetenskaplig grund har rekommenderat **Funktionell lek, PECS och Toaletträning**.
- Simon Mattsson på Autism center för små barn har vittnat om att en **överenskommelse** träffades om att handledning skulle ges i Funktionell lek
- Det är ostridigt att personalen bara gick 2 respektive 3 gånger på handledningen för Funktionell lek som var planerad för 10 gånger – troligen pga personalbrist.
- Det är ostridigt att Käranden och personalen inte haft någon handledning för PECS och Toaletträning i förskolan.
- Det är ostridigt att Käranden fått vistas i en garderob på förskolan för att få den avskildhet vid olika tillfällen som hans funktionsnedsättning autism förutsätter. I målet åberopats en bild för detta (se Ab 2 bilaga 25).
- Det är ostridigt att Käranden som sexåring fortfarande hade blöja.
- En sammanställning från 2021 02 22, Ab 2, BILAGA 12 **åberopas som skriftligt bevis till styrkande av** att kommunen medger att de inte tillämpar på vetenskaplig grund givna rekommendationer från BUP Solna gällande individuellt vuxenstöd.
- Utifrån omständigheterna som angetts, vad som framkommit av vittnesmål och de läkarutlåtande på vetenskaplig grund som lämnats kan det konstateras att Käranden har **behov av de särskilda stöd som ställts krav på** för att Käranden skulle ha kunnat utvecklas på bästa möjliga sätt, lära sig samspela och kommunicera med personal och andra barn på förskolan och även att kunna hållas under ständig tillsyn för att hindra olycksfall.
- Kommunen har i Ab 20 och Ab 21 åberopat pedagogiska planer. Kommunen åberopar bara pedagogiska kartläggningar från 2018 och 2020. Kommunen har inte skickat in som bevisning den pedagogiska kartläggningen för 2019, 2021 och 2022. Käranden hävdar att det inte finns någon pedagogisk kartläggning för Kärandens sista två år i förskolan.
- Av kommunens åberopade handlingsplaner framgår att den sista uppdateringen av handlingsplanen är från december 2020. Käranden hävdar att det inte finns någon uppdaterad handlingsplan för Kärandens sista två år i förskolan.

Därutöver kan konstateras

- att följden av att Käranden inte fått möjlighet
 - att ha särskild tillräcklig personalresurs,
 - vara med i mindre barngrupp,
 - inte fått tillämpa kommunikationshjälpmedlet Picture Exchange Communication System ("PECS") för Kärandens kommunikation

- inte har fullgjort toaletträning och
- att kommunens personal inte fullt ut har handletts och inte tillämpat funktionell lek
- Käranden har inte fått träna funktionell lek på ett vetenskapligt beprövat sätt med sådana metoder som används av Autismcentrum och inte heller i tillräcklig volym.
- inte haft ett acceptabelt avskilt rum

har gjort det omöjligt för Käranden att utvecklas och ta del av förskolans verksamhet på samma sätt som barn utan hans funktionsnedsättningar.

En särskild personalresurs skulle dels förbättra möjligheterna till träning i funktionell lek, toaletträning, kommunikationsträning (detta utvecklas mer nedan) och skapa bättre förutsättningar för Käranden för en kompetenshöjande utbildning på sätt som övriga barn utan funktionsnedsättning har tillgång till. När så inte är fallet från förskolans sida kommer han att ha sämre utvecklingsmöjligheter än de övriga barnen på förskolan och det är därmed troligt att han missgynnas även i detta avseende.

6.3.2 Föräldrarnas vittnesmål

Käranden hävdar att tingsrätten har gjort ett allvarligt förbiseende när de fullständigt underlåtit att ge Kärandens föräldrar och deras vittnesmål någon betydelse för målets utgång.

I bägge sina vittnesmål har föräldrarna givit detaljerade iakttagelser främst hur Käranden utvecklat sig och inte utvecklat sig under hans tid på förskolan. De har både angett när en positiv utveckling har förekommit och även när denna varit fullständigt frånvarande.

- De har i sina vittnesmål gett tydliga detaljer på tidsperioder och på tider för händelser på förskolan som påverkat Käranden negativt eller positivt. T.ex. vilka perioder som de fått besked om att personalen varit sjuk och angett till förskolan och under sitt vittnesmål att de noterat en stark negativ utveckling för Käranden pga. detta. eller när personal slutat och att de angett till förskolan och under sitt vittnesmål att även detta varit starkt negativt för Käranden.
- Kärandens föräldrar har vittnat om att när Käranden inte får det särskilda stödet är han okontaktbar, har våldsamma utbrott, kommunicerar inte, äter med händerna, kan inte gå på toaletten själv.
- De har även vittnat om att Käranden när de hämtat honom haft bajs upp på ryggen då ingen bytt blöja på honom.
- De har vittnat om att Käranden hade broskbildningar på knän och fötter som uppstått när han istället för att gå ofta släpat sig fram på marken i framålstupa läge med knän och fötter efter sig.

- De har åberopat bilder på och vittnat om hur Käranden fått vistas i en garderob på förskolan för att få den avskildhet vid olika tillfällen som hans funktionsnedsättning autism förutsätter.
- De har vittnat om att de tagit sitt ansvar genom att återkommande gång efter gång kontaktat personal, rektor,
- kontaktat den politiska ledningen och
- anmält förskolan till Skolinspektionen,
- skrivit till kommunen och begärt kompensation.
- Allt förgäves och därför till och med väckt talan mot kommunen i syfte att ta sitt ansvar för sitt barn och skapa ett tydligt exempel om att detta inte kan vara acceptabelt i Sverige.

Detta har föräldrarna trovärdigt vittnat om och detta har tydligt framgått av deras vittnesförhör. Det är en självklar utgångspunkt att föräldrar är de som känner sitt barn bäst.

Utgångspunkten i såväl [Socialtjänstlag \(SoL\)](#) som [barnkonventionen](#) är att det är föräldrarna som har huvudansvaret för att se till barnets behov och barnets bästa. Samtidigt betonas både i barnkonventionen och SoL att samhället ska stödja föräldrarna när de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran och utveckling.

Det framgår tydligt i domen att Tingsrätten inte på något sätt iakttagit eller respekterat den rätt och särskilda kunskaper föräldrarna har som vårdnadshavare och gett dem ett acceptabelt inflytande i den rättsliga prövningen av deras barns rättighet som funktionsnedsatt i målet.

6.3.3 Omständigheter relaterade till respektive påstående

I det följande går även igenom de omständigheter som föreligger för respektive påstående om Diskriminering – Bristande personal, brister avseende kommunikation – PECS, Bristande toaträning och Bristande träning i funktionell lek.

Syftet är att visa att sådana omständigheter utöver vad som ovan sagts föreligger för att det ska kunna konstateras att ett missgynnande föreligger och att bevisbördan gått över på kommunen.

6.3.3.1 *OMSTÄNDIGHET 1: Särskild resursperson och brist på utbildning*

Käranden hävdar att det är visat att Kärandens funktionsnedsättning innebär att han har ett behov av omfattande anpassning och särskilt stöd för att tillgodogöra sig sin rätt till utbildning

som ska ges i förskolan.

Om Käranden inte har en extra resursperson i förskolan som är avsatt som ett särskilt stöd enbart för honom kommer han inte att få samma utveckling som andra barn.

Utan en sådan resurs kan han vidare utgöra en risk för både sig själv och andra.

Med en personalresurs på heltid hade kommunen även kunnat åtgärda sina brister i de övriga tre omständigheterna PECS, Toaträning och Funktionell lek som innefattar diskriminering som aktualiserats utöver kravet på extra personal.

Detta har styrkts av de på vetenskaplig grund avgivna rekommendationerna som nämnts ovan.

Kommunen har enligt Skolverkets statistik på antalet barn per barngrupp och antalet förskolelärare per grupp haft större grupper och färre anställda än vad statistiken visar vid jämförbara andra skolor. Detta utöver vad som sagts motiverar att Käranden getts en extra personal.

Som skäl till att inte tillsätta extra personal har anförts att Kärandens behov tillgodosetts med ordinarie personal. Efter att Kärandens föräldrar har ställt krav om heltidsresurs har förskolan nekat Käranden ***detta med hänvisning till att budget för detta saknas vilket de vitnat om.***

Käranden har från det Käranden började på förskolan 2018 efterfrågat en särskild resursperson och har bitt förskolechefen ett stort antal gånger att ansöka om en särskild resursperson men utan att komma tillbaka med ett formellt beslut. Förskolechefen fick den första diagnosutredningen 2019-03-08 samt relaterat läkarintyg där det står att Käranden behöver vara i mindre grupp och få individuellt vuxenstöd.

Föräldrarnas ansökan Ab 2 Bilaga 73 åberopas som skriftligt bevis till styrkandet av att en ansökan har gjorts till förskolerektor angående individuellt vuxenstöd för Käranden . Denna ansökan har avslagits.

Som visats ovan i Läkarutlåtande av Juliette van Kalmthout, Ab 2 bil 1 så har det **styrkts** att Käranden behöver skydd, stöd och tillsyn i stor omfattning nämligen 100% vilket är mer än för barn i motsvarande ålder.

Österåkers kommun har angett felaktigt (svaromål sid 13) att barn i gruppen Kärandens grupp alltid varit 18 st. Detta stämmer inte då gruppen under året 2021/22 har varit 21 barn.

Vidare påstår kommunen att personalgruppen varit 5 pedagoger varav två är förskollärare och tre barnskötare.

Detta stämmer inte då det förutom under ett fåtal månader har varit endast en förskollärare på Kärandens avdelning under hans förskoletid och att det endast funnits 2 utbildade barnskötare Samt ev. ytterligare 1 som varit övrig personal dvs. har varit under utbildning till barnskötare eller deltagit i arbetsmarknadsprogram och som varit resurs även på andra avdelningar inom hela förskolan.

Personal på Kärandens avdelning under hans förskoletid 2018 – 2022 har angivits i inläga från den 2 juni 2023 Ab ? och varit följande:

- Höstterminen 2018 – Vårterminen 2019

Pernilla Johansson (förskollärare), Kristina Dorén (barnskötare), Mikaela (barnskötare), Shakiba (resurs) – 18 barn

- Höstterminen 2019 - Vårterminen 2020

Pernilla Johansson (förskollärare), Kristina Dorén (barnskötare), Shakiba (resurs) - 18 barn

- Höstterminen 2020 – Vårterminen 2021

Pernilla Johansson (förskollärare), Caroline (förskollärare) endast under vårterminen 2021, Kristina Dorén (barnskötare) - 18 barn

- Höstterminen 2021 – Vårterminen 2022

Annie Kurtson Bellman (förskollärare), Eric Öhnell (barnskötare), Alicia (barnskötare), - Marzieh Muhammadi (resurs) – **21 barn**

I en Föräldrainformation från HT-2021 angående avdelningen Ankaret anges antal barn. Ab 2 bil 72. Föräldrainformationen har åberopats till **styrkandet av** att det från och med höstterminen 2021 är 21 barn på avdelningen Ankaret med 1 förskollärare, 2 barnskötare samt 1 resurs). Kommunen gav med andra ord tingsrätten en felaktig information.

I Skolverkets ”statistik över barn och personal i förskola 2021” 2022-04-28, Ab 27 anger att Österåkers kommun på förskolorna har färre utbildad personal än i övriga riket och fler utbildade.

Skolverkets statistik har **åberopats som skriftligt bevis** till **styrkandet av** att Österåkers kommun inom alla tjänsttyper har ett tydligt lägre antal utbildad personal och markant fler utbildade.

Skolverket har angett – SE AB 27:

”I likhet med förra året går det 5,1 barn per heltidstjänst i förskolan.

Andel heltidstjänster med förskollärarexamen är drygt 40 procent, vilket är i nivå med föregående år.

Barngrupperna i förskolan har minskat under de senaste tio åren. År 2012 gick det i genomsnitt 16,9 barn per barngrupp i förskolan.

Hösten 2021 är motsvarande antal 14,6 barn per barngrupp.”

Österåkers kommun avviker markant med barngrupp om 21 barn 2021–2022.

Till detta kommer

- att kommunen förhindrade personalen att delta i autismcentrums handledning.
- Att det förelåg en brist i antal personal och utbildad personal som samtidigt skulle ta hand om en barngrupp med 21 barn

Detta har även framgått av bl.a av den JOURNAL som åberopats som bevisning Ab 2 bilaga 4. sid 29 ff. Personalen är ofta frånvarande från den planerade träningen på Autismcentrum.

Förskolan hävdar att de har anpassat material till Käranden utifrån rekommendationer från **kommunens egna specialpedagoger och skolpsykolog**. Det ska poängteras att dessa ostridigt

aldrig har träffat Käranden eller utrett honom utan endast bedriver handledning av förskolepersonal utan att träffa barnen ifråga.

Kommunens svaromål anger att en förskollärare och en barnskötare skulle ta ett 50/50 ansvar för Käranden för att tillsammans stötta honom på heltid. Detta stämmer inte, Käranden har endast fått maximalt särskild 2 x 20 min träning per dag och det är högst troligt att detta inte ens har skett varje dag. Förskolan har inte gett nödvändig individuellt stöd och träning.

Det har framgått att en nämnd ”extra” resurs som kommunen åberopat avsåg en utbildad person som förmedlats av arbetsförmedlingen för arbetsträning och som inte kunde svenska.

Det måste anses vara fel att tingsrätten gör bedömningen - om det är detta som avses - att denna personal skulle ersätta en förskollärare eller den utbildade barnskötaren när dessa till 100 % skulle passa, sköta och träna Käranden varje dag. Det ska noteras att förskolläraren också var föreståndare för förskolan och hade viktiga administrativa uppgifter som sådan.

Då det var en barngrupp om 21 barn är det en orimlig slutsats att dessa två personer skulle kunna ta hand om Käranden till 100% med endast ytterligare en utbildad barnskötare. Här anser Käranden att kommunen har något att bevisa.

Ett utrymme som fungerar som kök, allrum eller förråd har använts för individuell träning. Utrymmet har inte varit lämpligt för Käranden eftersom andra barn har haft tillgång till utrymmet samtidigt. **En BILD från förrådet visar förrådet. Bilden Ab 2 bilaga 25 åberopas som skriftligt bevis till styrkandet av** att det inte fanns ett acceptabelt anpassat rum för Käranden att tränas i och för avskildhet i syfte att kunna få individuellt vuxenstöd. Kommunen har angett att köket på förskolan ibland har använts för Kärandens individuella vuxenstöd- men bara när övriga barn haft sovstund. Kärandens föräldrar har inte accepterat detta utan har återkommande ansökt om särskild resurs-individuellt vuxenstöd,

Österåkers kommun har märkligt nog gjort en annan bedömning av behovet av särskilt stöd för barn med lättare funktionsnedsättningar än i Kärandens fall.

Kommunen bedriver nämligen en verksamhet kallad Penseln – Informationen om Penseln bilaga till yttrande 2023 06 02 **åberopas som skriftligt bevis till styrkandet av**

- att Österåkers kommun har en mycket högre personaltäthet för barn med mindre funktionsnedsättningar samt
- att kommunen samarbetar i den kommunala verksamheten med regionen som kommunen påstår ligger utanför deras verksamhet då det är vård.

I ett psykologutlåtande från 2022-03-01 har psykolog Linda Ramstrand bedömt Kärandens utvecklingsnivå. Psykologutlåtandet Ab 27 Bilaga 6 har **åberopats som skriftligt bevis till styrkandet av** att Käranden efter drygt 4 år på kommunens förskola som 6 åring bara hade en utvecklingsålder motsvarande 17 månader i generell utvecklingsålder och **8 månader i kommunikation.**

Det är dokumenterat i målet att i maj 2021 slutade Kristina Dorén vid förskolan och i juli 2021 slutade Pernilla Johansson, vid förskolan. När dessa två som tagit på sig att passa Käranden särskilt som de vittnade om och slutade i maj respektive juli 2021 så fanns det ingen särskild anpassning/ särskilt stöd utan bara ordinarie icke handledd personal. Under målet i tingsrätten anfördes det ingen bevisning därom.

Käranden flyttade den 10 augusti 2022 till Ikasus Friskola som är en anpassad grund och träningsskola för Förskoleklass och övriga klasser i grundskolan. I ett utlåtande av Caroline Westerberg från IKASUS friskola där Käranden efter Österåkers kommun är placerad from augusti 2022 så har hon kommenterat hans färdigheter när han kom till IKASUS från Österåkers kommun.

Utlåtandet BILAGA 1 tillyttrande 2023 06 02 har **åberopats som skriftligt bevis** till styrkande av att allvarliga brister i Kärandens utvecklingsfas förelåg när han kom till nya förskolan IKARUS vid 6 års ålder och att han under sina år på Österåkers kommuns förskola inte erhållit tillräcklig träning.

Käranden har på Ikasus en förste tränare på heltid på förmiddagen och en andre tränare på eftermiddagen. Han har 3 träningspass per dag á 45 minuter och därtill gruppträning parallellt med toaträning och ätträning under lunch. Dessa omständigheter visar att det föreligger omständigheter som ger anledning att anta att Käranden missgynnats och att detta innebär att bevisbördan har gått över på Österåkers kommun.

6.3.3.2 OMSTÄNDIGHET 2: *Picture Exchange Communication System (PECS - se förklaring BILAGA 2)*

Kärandens funktionsnedsättning innebär att han har bristande förmåga att kommunicera. Han saknar förmågan att tala och kan endast uttrycka sig fysiskt eller med hjälp av bilder. Kommunikationssystemet PECS har bedömts vara rätt anpassning för honom.

Som skriftligt bevis har åberopats visning video på PECS som avser att styrka PECS funktioner och att detta är en omistlig del i Kärandens möjlighet att kommunicera med andra människor.

Käranden hade tränat på kommunikation med systemet PECS hemma med sin egen pärm, men fick inte ta med den till förskolan och har därmed förhindrats i att använda PECS.

Förskolerektorn beslöt i januari 2020 att förskolepersonalen Pernilla Johansson, förskollärare och Kristina Dorén, barnskötare inte fick börja med handledning för insatsen om PECS vid Autismcentrum för små barn.

Förskolan har enbart använt TAKK som kommunikationssystem, vilket endast fungerar som en envägs kommunikation där personalen kan kommunicera med Käranden , men inte tvärtom. Han har också begränsad förmåga att lära sig teckenspråk som ingår i TAKK som förutsätter att verbal kommunikationsträning går att genomföra.

Som skriftligt bevis har åberopats visning av video på TAKK.

Video på TAKK som avser att styrka att TAKK inte är lämplig för Käranden

Käranden har av psykolog bedömts sakna förutsättningar att ha verbal kommunikationsträning. I intyg från psykolog Simon Mattson från Autismcenter små barn från 2020-05-25 har på vetenskaplig grund rekommenderats PECS. Simons Mattsson är hörd som vittne i målet.

Psykologen Simon Mattsson hade träffat och handlett Käranden under ett 20-tal gånger och på vetenskaplig grund gjort en bedömning, ett kommunikationssätt som benämns PECS var lämplig men inte den metod TAKK som förskolan tillämpade pga. *att Käranden inte hade något tal* och att TAKK ställde *högra krav på motorik som Käranden inte hade*.

Intyget **Ab 27 bilaga 3** har åberopats **som skriftligt bevis som** avser att styrka PECS funktioner och att detta är en omistlig del i Kärandens möjlighet att kommunicera med andra människor och att psykolog Simon Mattson har valt ut PECS som kommunikationssätt för träning inom kommunikation då verbal kommunikationsträning ej var lämplig för Käranden.

Det är ostridigt i målet att Österåkers kommun har vägrat att använda kommunikationsmedlet PECS och förbjudit Käranden att ta med sitt hjälpmedel till förskolan. Det ska speciellt tas i beaktande att kommunen val att använda en metod TAKK som inte var evidensbaserad eller enligt psykolog vid Autismcentrum lämplig för käranden och dessutom valdes primärt för att det skulle ”passa personalen och de andra barnen vid förskolan och inte käranden” – se Ab 2 bilaga 12 inlägga från kommunen till Skolinspektionen.

Käranden har som vetenskaplig bevisning åberopat

- forskaren vid Uppsala universitet Lise Pettersson Roll Professor in Special Education, Department of Special Education, Stockholm University och Director of special education master program in applied behaviour analysis focus autism, Department of Special Education collaboration with Psychology Department, Stockholm University.
- Johanna Sörensen Överläkare, specialist i barn- och Ungdomspsykiatri
- Psykolog Simon Mattsson, (f.d. på Autismcentrum) som utifrån vetenskaplig metod utrett de behov Käranden har relaterade till hans funktionsnedsättning.

Professor Lise Petterson Roll och Simon Mattson vittnade om var att PECS är en evidensbaserad metod där det kunnat påvisas en markant förbättring av kommunikationsförmågan vid användande av PECS. Det är naturligtvis omöjligt att bevisa i det enskilda barnets fall som inte fått möjlighet att träna med PECS att samma utveckling skulle skett eftersom vetenskapliga studier sker på en mätbar grupp. Samtidigt intygades att TAKK inte var en evidensbaserad metod och inte gav någon förbättring av kommunikationsförmågan på en mätgrupp.

Här ska särskilt ges ett exempel på hur Tingsrätten bristfälligt har tillämpat Skollagen och därmed diskrimineringslagen är följande.

Tingsrätten har riktigt noterat följande:

”Simon Mattsson har beträffande PECS uppgett att han känner till positivt forskningsstöd för PECS men inte för TAKK samt att PECS var en lämpligare metod för kommunikation än TAKK för Käranden eftersom Käranden inte hade något tal och PECS ställer lägre krav på motorik.”

Tingsrättens analys begränsas till att

”Uppgifterna från personalen på förskolan tyder på att den metod man valde i stället innebar vissa framsteg samtidigt som Simon Matssons och Lise Rolls uppgifter inte ger entydigt stöd för att PECS var den enda metoden i detta sammanhang.”

De uppgifter som åberopas från förskolans sida är en förskollärares och en barnskötares uppgift utan någon som helst vetenskaplig psykiatrisk utbildning avseende autism.

Tingsrätten gör i sina domskäl ingen analys utifrån skollagen **krav på vetenskaplig grund** eller beprövad erfarenhet. En analys enligt skollagen av de åberopade vittnenas innebörd hade inneburit en annan slutsats om och en annan utgång i målet.

Det är ostridigt i målet att förskolan **förbjöd** Käranden att ta med bilder (PECS), som han använde i hemmet och annan stans till förskolan och som han under handledning av psykologen Simon Mattsson fått lära sig använda av psykologen Simon Mattsson.

Förskolan tog ett **särskilt beslut** om att personalen inte skulle få handledning i PECS, att personalen skulle använda TAKK. TAKK hade av psykolog Mattsson bedömt vara olämpligt.

Förskolans handlande att förbjuda PECS och inte tillämpa detta alls ska även ställas i förhållande till att Lise Roll har berättat att utfallet av PECS beror på kvalitet och intensitet av insatsen, hur länge insatsen pågår, kvaliteten på av handledningen och motivationen hos utövarna samt att framstegen skiljer sig från barn till barn.

Tingsrätten har inte upprätthållit skollagens krav på enskilds mänskliga rätt och vetenskaplig grund.

Käranden hävdar att tingsrätten underlåtit att tillämpa skollagens krav på vetenskaplig grund även på de andra tvistefrågorna, inte har tillhandahållit en individuell vuxenresurs, - inte har genomfört funktionell lek, och - inte har toalettränat honom.

Ett minimikrav vore att kommunen hade gjort en egen vetenskapligt grundad utredning av Kärandens behov och möjliga anpassningar/särskilt stöd. Detta föreligger över huvud taget inte.

Den ovan genomgångna Autismcentrets journalanteckningar åberopas för förskolans avböjande av insatser från Autismcenter,

Kommunen har dessutom uppgivit till Skolinspektionen se AB 2 Bilaga 13 att deras val av metod inte

primärt har valts för att passa Kärändens behov utan istället förskolans behov och andra barns behov på avdelningen.

Det ska noteras att Käränden sedan augusti 2022 har flyttat till förskoleklass på grundförskolan IKASUS. Käränden erhöll där omedelbart PECS som kommunikationsmedel.

Diagnosen för Käränden från mars 2022 innan han slutade på förskolan som gått igenom ovan Ab 27 - BIL 6 visar på att kommunens åtgärd att inte ge honom möjlighet att använda PECS som kommunikations-medel drabbat honom på det sättet att han vid sex års ålder har bedömts ligga i utvecklingsnivå på 8 månader avseende kommunikation.

Detta innefattar att det gjorts troligt att han missgynnats och att bevisbördan gått över på kommunen för att bevisa att Kärände inte är diskriminerad.

6.3.3.3 OMSTÄNDIGHET 3: Toaträning

Kärändens funktionsnedsättning innebär att han har bristande förmåga att lära sig när han ska gå på toa. Han har ingen naturlig insikt i när det är dags. Denna svårighet att ta till sig toaletträningen gör att han bär blöja.

Förskolan beslutade att inte använda den metod som rekommenderats av Autismcentrum för att hjälpa Käränden att uppnå sina mål att bli blöjfri.

Käränden har därför inte fått möjlighet att träna efter olika toaletträningssmetoder såsom att gå på toa på annans eller eget initiativ, utan han har fått anpassa sig till de andra barnens scheman med konstant blöja.

Personalen påbörjade dock ett program under augusti 2020 med att registrera regelbundenheten i Kärändens behov.

När denna registrering var klar skulle nästa stadie börja med att Käränden inte skulle ha blöja på sig under några timmar inomhus och personalen skulle aktivt ta Käränden till toaletten när det var dags enligt de registrerade tidpunkterna. Toaletträningen skulle inledas först och främst inomhus och under några timmar varje dag till en början för att få en mjukstart.

Inomhus med alla de andra barnen och då personalen var på kafferast utom en i personalen gjorde Käränden sina behov i byxorna. Denna ensamma personal var då tvungen att lämna övriga barn för att ta Käränden till duschan och skölja av honom.

Den första dagen i september 2020 när programmet startades befann sig Käranden ute med alla de andra barnen och då personalen var på kafferast utom en i personalen gjorde Käranden sina behov i byxorna. Denna ensamma personal var då tvungen att lämna övriga barn för att rädda Käranden och skölja av honom.

Denna omöjliga situation som visade att inte tillräckliga anpassningar och särskilt stöd har gjorts för Kärandens del, ledde till att Emma Hammarstig omedelbart samma dag avslutade projektet med Kärandens toaträning.

Käranden bar när han lämnade förskolan i augusti 2022 2 år senare som 6 åring fortfarande blöja på heltid.

Det är ostridigt i målet att Käranden fortfarande vid 6 års ålder har blöja.
Det normala är att barn i åldern 3 – 4 år blir blöjfria.

Av det tidigare åberopade dokumentet Ab 2 bilaga 12 - SID 47 i buntan - framgår att kommunen medger att de inte tillämpar rekommendationer från Autismcenter gällande toaletträning.

Österåkers kommun anger i sitt svaromål att

”Toaletträningen får dock inte innebära att han i övrigt inte får den förskoleutbildning som han har rätt till inom ramen för Skoll och Lpfö 18. Det handlar dessutom också om, precis som Kommunen redogjort om för föräldrarna, barnets eget rätt till inflytande över sin tid på förskolan.”

Denna förklaring har inget annat syfte än att dölja den personalbrist som föreligger i detta sammanhang. Barngruppen omfattar 18–21 barn och det är uppenbart vad avser anpassningen och det särskilt stöd att Käranden inte får det han har rätt till.

Käranden ska anses ha gjort det troligt att han missgynnats och att bevisbördan gått över på kommunen för att bevisa att de haft godtagbara skäl att diskriminera Käranden .

6.3.3.4 OMSTÄNDIGHET 4: Funktionell lek

Kärandens funktionsnedsättning innebär att han har ett behov av att genom en utarbetad metod lära sig leka.

Metoden heter funktionell lek.

Funktionell lek handlar om att på ett metodiskt och strukturerat sätt träna ett barn i att kunna leka nya lekar och aktiviteter för att få ett normalt beteendemönster och kan vara med i lekar med andra barn.

Leken är en av de viktigaste formerna för barns utveckligt i unga år.

Vid tillämpning av funktionell lek delas Leken upp i många skilda avsnitt. Där tränas det första

avsnittet tills barnet kan och därefter både det första och andra avsnittet tills barnet kan dem och så vidare, tills barnet kan alla exempelvis tio till femton avsnitt i en hel lek. Detta upprepas för att kunskapen inte ska glömmas av.

Denna metod följer av att Käranden har svårigheter att lära in lekar som andra barn och har därför ett behov av att metodiskt lära sig att leka.

Förskolan beslutade att personalen Pernilla Johansson och Kristina Dorén skulle påbörja handledning under augusti 2019 under ledning av Psykolog Simon Mattsson på Autismcentrum.

Handledningen planerades till 10 tillfällen för dessa två personal.

Resultatet blev att en av de två ***hann gå två gånger och den andra hann gå tre gånger.***

Insatsen med handledningen avslutades i december 2019 och återupptogs bara en enda gång särskilt på Pernilla Johanssons initiativ i februari 2020.

Då gav Förskolerektorn besked om att varken PECS eller funktionell lek skulle fullföljas.

Ingen av personalen fick fullständig utbildning. Det avsattes inte personalresurser för att möjliggöra personalens utbildning och ej heller för Kärandens behov i detta avseende.

Pernilla Johansson och Kristina Dorén samt förskolerektorn har vittnat om att käranden har fått möjlighet till funktionell lek. Denna har dock inte utförts i enlighet med beprövade metoder och på ett strukturerat sätt samt med tillräcklig volym.

I förskolans skriftliga uppföljningar står det ofta att Käranden har "***erbjudits***" funktionell lek men att han inte har velat. Detta visar särskilt hur förskolan inte har förstått vad arbetet med funktionell lek på med beprövade metoder betyder och innebär.

Barnet ska med ***metoden funktionell lek*** av personalen lära sig att leka en lek. Detta sker som beskrivits i att leken delas upp i många olika delar för att efterhand kunna lekas i sin helhet. Barnet som inte kan leken ska lära sig detta. För att sedan lättare kunna umgås och leka med andra barn.

Detta innebär att när att Käranden har "***erbjudits***" av personalen att ha funktionell lek och han tackat nej så har personalen uppenbart inte kunskap om vad metoden innefattar. Det är klart att man inte kan erbjuda funktionell lek som sen tackar nej. Detta då det funktionsnedsatta barnet inte kan veta vad som avses – det är inte att leka utan att "träna" ett barn som avses med att utföra funktionell lek.

Det är ostridigt att Käranden erhållit en mycket begränsad träning i funktionell lek.

Käranden har blivit utsatt för diskriminering i förhållande till de andra barnen som har en naturlig förmåga att leka, som han inte kan men som han kan lära.

Han begränsades i sin utveckling till följd av hans funktionsnedsättning.

Det har funnits både ekonomiska och praktiska förutsättningar att tillgodose Kärändens behov.

Kommunen anser märkligt nog att träning i funktionell lek innefattar habilitering och ska utföras av regionen. Om detta var den verkliga orsaken till att kommunen inte var med i funktionell lek eller toaträning så varför startades då träningen under 2019. Pernilla Johansson säger även att den lilla träningen innebar att hon i begränsad omfattning med metoden försökte lära Käränden att leka.

Under hela Kärändens förskoletid vid Skärgårdsstads förskola så har han under långa stunder under dagarna sysselsatt sig med repetitivt beteende utan att bli avbruten t ex suttit och gungat frenetiskt på en gunghäst eller legat på marken och snurrat på bollar – vilket föräldrarna ofta noterat i samband med hämtningar.

Käränden anser att den tidigare genomgångna diagnosen från 2022 i Ab 27 bilaga 6 SID 10 i buntens - visar på att kommunens åtgärd att inte ge personalen eller honom möjlighet att få utveckla sig i funktionell lek drabbat Käränden på det sättet att han jämfört med andra vid sex års ålder har bedömts ligga i utvecklingsnivå på 17 månader istället för 77.

7. Bevisning

- a. Käränden åberopar samma muntliga och skriftliga bevisning som i tingsrätten.
- b. Kärände ber att få återkomma med uppgift om något förhör bör tas om i hovrätten.
- c. I tingsrätten förelåg det hinder för ett vittne att närvara. Käränden kommer efter kontakt med detta vittne återkomma med besked om hennes vittnesmål påkallas i Hovrätten.

8. Sammanfattning

Käränden hävdar att de ovan visade omständigheter enskilt och sammantaget gör att det med tillämpning av 1 kap 4§ p. 2 diskrimineringslagen **är antagligt** att han missgynnats och därför utsatts för direkt diskriminering på grund av sin funktionsnedsättning.

Käränden som till följd av sin funktionsnedsättning har svårt att klara kriterier för kunskaper har **inte getts tillräckliga anpassningar och ej heller särskilt stöd** som syftat till att så långt som möjligt motverka hans funktionsnedsättnings konsekvenser.

Käränden hävdar att den uppenbara bristen på tillämpning av skollag, dess förarbeten och

läroplan sammantaget med de ostridiga och övriga omständigheterna att det enligt 1 kap 4 § p. 3 diskrimineringslagen är antagligt att han missgynnats och därför även utsatts för bristande tillgänglighet på grund av sin funktionsnedsättning.

För att Österåkers kommun ska undgå skyldighet att betala diskrimineringsersättning till Käranden ska Österåkers kommun för det missgynnande som skett, kunna visa skäl som ger stöd för att missgynnandet helt och hållet haft andra orsaker än kärandens funktionsnedsättning.

Käranden hävdar att Österåkers kommun inte framfört bevis på att missgynnandet helt och hållet haft andra orsaker än kärandens funktionsnedsättning.

Det anförda ska sammanfattningsvis anses innefatta att Käranden gjort det troligt att hans talan ska gillas.

Stockholm som ovan

Stellan Gärde

BILAGA 2

Picture Exchange Communication System (PECS)

PECS – ett sätt att lära sig funktionell kommunikation The Picture Exchange Communication System (PECS) är en vanlig metod för alternativ och kompletterande kommunikation (AKK). Metoden går ut på att lära personer med en diagnos inom autismspektrumet eller andra kommunikativa funktionsnedsättningar att kommunicera med hjälp av bilder. PECS utarbetades år 1985 av Lori Frost och Andrew Bonde vid Delaware Autistic Program, USA. Den senaste manualen kom ut år 2002.

En grundläggande tanke med PECS är att barnet eller den vuxne (i fortsättningen används ordet ”barnet”, även om PECS kan användas oavsett personens ålder) ska lära sig att ta egna spontana initiativ till kommunikation. Målet är att barnet kommunicerar genom att rikta sig till andra personer och överlämna en bild för att få något som barnet vill ha. Bilderna sätts efter hand in i en personlig pärm – en sorts bärbart ordförråd. Genom att alltid utgå från barnets intressen skapar man behov av att kommunicera. Målet är funktionell kommunikation i alla tänkbara vardagliga situationer. Ofta har barn som ska börja med PECS något annat sätt att göra sig förstådd, till exempel att dra en vuxen i handen eller att ställa sig nära något de vill ha. En fördel med PECS är att det blir ett tydligare och effektivare kommunikationssätt; alla kan snabbt förstå vad bilden betyder och det blir färre missförstånd.

Ibland uttrycker anhöriga eller personal oro för att barnet inte ska utveckla talat språk om man introducerar PECS. Men det finns ingen risk för att PECS ska hämma talutvecklingen. Tvärtom finns det forskning som tyder på att PECS ibland kan stimulera utvecklingen av talat språk (CharlopChristy et al, 2002 och Ganz & Simpson, 2004). Att lära sig PECS Metoden bygger på principer från inlärningsteori och tillämpad beteendeanalys (TBA). En viktig princip är att inlärningen påverkas både av det som händer före och det som händer direkt efter ett kommunikativt beteende. Till exempel: • Före: Ett barn får syn på en bil och kan inte ta den själv. • Beteende: Barnet gör någonting, exempelvis drar en vuxen i handen. • Efter: Barnet får bilen. Om barnet gör på samma sätt nästa gång tyder det på att han har lärt sig att dra i handen för att få en bil. Beteendet har blivit inlärt genom positiv förstärkning. Det är en inlärningsprincip som innebär att beteenden ökar när de leder till någonting som personen tycker om (antingen att man får tillgång till ett föremål, en aktivitet eller en social reaktion).

Det handlar om att lära sig av sina erfarenheter. I inlärningen av PECS vill man förstärka ett mer funktionellt kommunikativt beteende: att räcka över en bild. För barn med autism kan sociala konsekvenser – till exempel beröm eller leenden – ofta vara mindre motiverande. Därför börjar

man i PECS med konkret förstärkning, det vill säga att ge tillgång till specifika föremål eller aktiviteter som barnet tycker mycket om. En annan princip är att inläringen ska vara så felfri som möjligt. Barnet ska få många tillfällen att lära sig genom att lyckas. Därför blir det viktigt att planera för hur och när man ger prompt, alltså olika typer av stöd som kan behövas i början av träningen men som sedan tas bort.

Träningen sker i små steg som är grundligt beskrivna. När barnet har lärt sig en ny färdighet behöver den generaliseras till olika situationer och personer. Därefter övar man på nästa steg. För att uppnå spontan kommunikation krävs intensiv träning, enligt manualen 3040 PECS-tillfällen per dag i början. Inläring i flera steg PECS består av sex faser. I dessa faser kan tre olika kommunikativa funktioner tränas: • att begära • att svara på frågan: "Vad vill du ha?" • att kommentera.

Fas 1: Att överlämna en bild. Här lär sig barnet att självständigt ta en bild och överlämna till en person för att få något intressant. Före fas 1 är det viktigt att göra en noggrann kartläggning av vad barnet tycker om. Det gäller att hitta så många förstärkare som möjligt och att anpassa sig till barnets intressen. Vissa barn tycker om det mesta som kan köpas i leksaksaffären, medan andra har mer individuella intressen. Det kan handla om att känna på isbitar, leka med dörrar, vifta med blomskott, lyssna på en viss låt eller att bli kliad på ryggen på ett speciellt sätt. Man börjar inläringen med en bild och en förstärkare i taget. Två vuxna deltar. Ett "hjälp jag" som inväntar barnets initiativ och hjälper barnet att ta upp och räcka över bilden. Och en kommunikationspartner som tar emot bilden och snabbt levererar förstärkaren. Inga uppmaningar eller frågor används, men kommunikationspartnern bekräftar alltid muntligt vad bilden symboliserar. Barnet behöver ännu inte förstå varje bild. Här gäller det bara att lära sig själva överlämnandet. När barnet kan överlämna en bild helt utan hjälp inleds fas 2.

Fas 2: Avstånd och ihärdighet. Nu är bilden fäst med kardborreband på utsidan av en pärm. Barnet får lära sig att ta loss bilden. Dessutom ökar man avståndet till kommunikationspartnern och till pärmens samt flyttar in bilden inuti pärmens. Överlämnandet generaliseras till olika personer i olika miljöer. Barnet lär sig även att tydligt påkalla uppmärksamhet. Fas 2-träningen pågår kontinuerligt, även när barnet kommit till senare faser och behöver anpassa sig till ett nytt sammanhang.

Fas 3: Bilddiskriminering. Denna fas handlar om att diskriminera, det vill säga att skilja mellan olika bilder. Två bilder sitter nu på pärmens framsida – en motiverande och en ointressant. Om barnet väljer rätt bild utökas antalet bilder successivt. Om barnet tar fel bild används en speciell procedur för felkorrigering som syftar till att hjälpa barnet att lyckas nästa gång. Om det visar sig att barnet ändå inte diskriminerar mellan bilderna finns det sätt att underlätta inläringen; man kan till exempel ändra bildernas färg, form, storlek eller struktur så att de blir så olika som möjligt.

Fas 4: Meningsbyggnad. I stället för att bara lämna över en bild lär sig barnet nu att överlämna en meningsremsa, med startfrasen "Jag vill ha" och en bild av det barnet vill ha. När barnet har lämnat över remsan läser mottagaren meddelandet högt medan barnet pekar eller får hjälp att peka på bilderna. Ibland börjar barnet fylla i en del av meningen med ljud eller talade ord. Detta uppmuntras förstås, men det får aldrig bli krav på att tala i samband med PECS.

Kommunikationen är det väsentliga. Att begära med olika attribut såsom färg, form och storlek kan också tränas, till exempel ”Jag vill ha blå krita” eller ”Jag vill ha liten boll”. En annan kommunikativ funktion som kan läras in via PECS är att be om hjälp.

Fas 5: Svara på frågan ”Vad vill du ha?” Denna fas lärs in enligt ovan, fas 4. Skillnaden mot tidigare faser är att kommunikationspartnern nu inleder med en fråga (som en förberedelse för fas 6). Det är viktigt att varva med tidigare faser så att spontan kommunikation upprätthålls.

Fas 6: Kommentera. Denna fas innebär att barnet inte bara lämnar över en bild för att få något konkret, utan för att få en social reaktion. Med hjälp av nya startfraser på meningsremsan får barnet besvara frågor som ”Vad ser du?”, ”Vad hör du?” och så vidare. Detta övas i en strukturerad situation när något oväntat händer, som är värt att kommentera. Barnet svarar till exempel ”Jag ser kanin”, ”Titta Batman!” eller ”Jag hör musik”. Därefter tränas barnet att spontant kommentera händelser i vardagen. Eftersom en del barn med diagnos inom autismspektrumet kan ha svårt att uppskatta sociala reaktioner kan denna fas vara svårare att lära sig än de tidigare. Att uppmuntra spontan kommunikation

När barnet väl har förstått principen med PECS (efter fas 3) ska pärmen alltid finnas tillgänglig. Annars blir det aldrig spontan kommunikation. Barnet blir i stället beroende av att någon annan tar fram pärmen. Inledningsvis bör omgivningen vara mycket generös med att erbjuda saker som barnet vill ha, för att bevara barnets motivation att kommunicera.

Vissa barn som använder PECS kan precis som andra barn bli tjatiga en period, men så småningom brukar de lära sig att hantera ett nej. Barn tillägnar sig PECS i olika hastighet. Somliga passerar flera faser vid ett och samma träningsstillfälle, andra kan av olika anledningar ”fastna” i någon fas. Barn som använder PECS kan ha olika utvecklingsnivå, med eller utan intellektuell funktionsnedsättning. Vissa talar lite, andra saknar helt talat språk. Men gemensamt för dem är att de har svårt för att ta egna initiativ och/eller att rikta sin kommunikation. Några använder ett stort antal bilder för aktiviteter, leksaker, mat, dryck, färg, storlek och så vidare. Andra har ett fåtal bilder i sin pärm. Det viktiga är inte antalet bilder, utan att barnen har bilder för sådant som verkligen intresserar dem. Bilderna kan vara tecknade eller fotografiska – eller blandat. Huvudsaken är att barnet förstår dem.

Det skrivna ordet bör finnas med på bilden, så att alla säger samma sak när de tar emot bilden. Barn som har utvecklat ett ganska bra tal kan ändå fortsätta att ibland använda sina bilder. Genom bilderna kan barnet få idéer om vad man kan prata om, eller få hjälp att kunna uttrycka sig i längre meningar. Vad kräver träningen? Det är nödvändigt att alla inblandade lär sig metoden och förhållningssättet bakom PECS. Det krävs också att man är motiverad och medveten om vad träningen innebär. Den höga intensiteten kan upplevas som krävande för anhöriga och personal. De har ett ansvar att uppdatera PECS-pärmen och att skapa anledningar

till kommunikation i vardagen. För att ge PECS en ordentlig chans kan man behöva lägga annan undervisning åt sidan ett tag. Att dokumentera när, var, hur och med vem barnet kommunicerar med hjälp av PECS ingår också i metoden. Med ett sådant underlag är det lättare att utvärdera effekten av insatserna och planera för fortsatt träning. PECS och annan AKK I början kan det vara bra att koncentrera sig på PECS som nytt kommunikationssätt, för att underlätta inläringen. Sedan, när grunderna är inlärd, kan man med fördel använda flera olika kommunikationssätt samtidigt. Ett barn kanske kommunicerar med PECS för att begära de flesta aktiviteter, leksaker och maträtter men använder teckenkommunikation för att be om fart i gungan och ett talat ord för att säga ”kom”. Det finns också tekniska hjälpmedel som kan likna PECS, där man trycker på en bild och motsvarande ord hörs via talsyntes. I en artikel om övergången från PECS till talapparat betonar Frost och McGowan (2012) hur viktigt det är att kommunikationen inte försämras om man slutar med PECS. De menar bland annat att det är bra att ha passerat fas 4 (meningsbyggnad) innan man går vidare till ett talande hjälpmedel.

Fördelar med PECS är att PECS är en metod som i början kan kräva mycket tid men som på sikt ofta är ett effektivt sätt att lära barn med en diagnos inom autismspektrumet funktionell kommunikation. Flertalet barn blir påtagligt mer kommunikativa när de märker att de kan påverka sin omgivning genom att begära vad de vill ha eller göra. En förbättrad kommunikationsförmåga kan också minska risken att utveckla beteendeproblem. Några utvecklar tal i samband med PECS, trots att detta inte är fokus för träningen. Många föräldrar har uttryckt en stor lättnad över att äntligen förstå vad deras barn vill och tycker att de har fått bättre kontakt med barnet med hjälp av PECS. Skribent Dag Strömberg, leg. logoped, cert. beteendeanalytiker (BCBA)

BILAGA 3

”Viktigt med tidiga och samordnade insatser”

[Specialpedagogiska institutionen](#)

[Nyheter](#)

Lise Pettersson Roll, professor i specialpedagogik, kallades som vittne i en uppmärksammande rättegång, där Österåkers kommun och föräldrarna till en pojke med autism, ADHD och intellektuell funktionsnedsättning, utgjorde parterna.

Rättegången som avgjordes i Attunda tingsrätt rörde frågan ifall brister i anpassning och särskilt stöd i förskolan kunde anses vara ett brott mot diskrimineringslagen.

– Domen som fastslog att kommunen fullgjort sina skyldigheter är givetvis en stor besvikelse för barnets föräldrar, säger Lise Pettersson Roll, Specialpedagogiska Institutionen, Stockholms universitet.

Lise Pettersson Rolls farhåga är att domstolens beslut kan leda till ett understödjande av strukturell diskriminering.

– Det är olyckligt att domstolen i beslutet inte vägde in vikten av att insatser för barn med autism ska vila på vetenskaplig grund och att kommunen har ett ansvar att samverka med habiliteringen.

Tidiga och evidensbaserade insatser

Forskare har visat att förskoleåldern är en avgörande period för utveckling eftersom hjärnan då är som mest plastisk och det finns ett ”fönster” där barn med autism som får rätt insatser kan göra stora framsteg.

Enligt skolans styrdokument ska allt arbete vila på vetenskapligt

grund och forskningsanknytningen ingå i förskolans och skolans arbete.

Kommunerna i Stockholms län och Region Stockholm har tecknat en överenskommelse om samverkan kring BUS, Barn i behov av särskilt stöd. Det står: "Alla barn och unga ska ges möjlighet att utvecklas utifrån sina individuella förutsättningar. En del barn och unga behöver särskilt stöd. För att dessa barn ska få sina behov tillgodosedda behövs en god samverkan mellan verksamheter inom kommun och region". Läs mer i länk nedan.

– I det här fallet valde kommunen att använda en annan metod än den forskningsbaserade insatsen som psykologen vid regionens autismcenter rekommenderade, vilket torde strida mot skollagens krav på vetenskaplig grund.

Bristen på samverkan ledde till avsaknad av en enhetlig alternativ kommunikationsform, i förskolan och hemmet, vilket är djupt olyckligt och naturligtvis kan ha negativa effekter med långsiktiga konsekvenser för pojkens utveckling.

Nästa steg – att överbrygga glappet mellan forskning och praktik

En utmaning är att överbrygga glappet mellan forskning och praktik. Givetvis har attityder, kunskap och kompetens i alla led en stor betydande.

Svensk forskning har beaktat de här aspekterna. Ulrika Långh har exempelvis studerat kvalitetssäkring med särskilt fokus på handledning av mångsidiga insatser. I ett samarbetsprojekt mellan professor Sven Bölte vid Center of Neurodevelopmental Disorders, KIND, vid Karolinska Institutet, och Lise Pettersson Roll genomfördes ett projekt av doktorand Hampus Bejnö med fokus på förskolans lärmiljö, kompetensutveckling, och samverkan mellan kommun och habilitering.

Ett liknande projekt pågår, med fokus på förskoleklass och lågstadiet, där Klara Wenneborg är doktorand.

– Ett viktigt nästa steg är att se till att lärdomen från dessa projekt implementeras i uppbyggnaden av en fungerande infrastruktur som säkerställer att evidensbaserade insatser når

barn med autism, påpekar Lise Pettersson Roll. Läs mer:
["Domen om autistiska Josef förvånar experterna"](#)

["Viktigt att vi vässar insatserna för barn med diagnosen autism"](#)

[BUS, Barn och unga i behov av särskilt stöd](#)

[Socialstyrelsens riktlinjer](#)

BILAGA 4

II UNDERVISNING kurserna och internationell certifiering

II Fördjupning vid KI-2004 L H S 2006–2007

KAROLINSKA INSTITUTET

ARTICLE

Using blended and guided technologies in a university course for scientist-practitioners

Teaching Applied Behaviour Analysis to autism professionals

LISE ROLL-PETTERSSON¹ University, Sweden
and Akerhus University College, Norway
SHAHLA ALA'I-ROSALES² University of North Texas, USA

Abstract Although the incidence of autism spectrum disorders is increasing worldwide, there is a shortage of professionals trained to provide effective interventions. The article describes an advanced university course in Applied Behaviour Analysis (ABA) and autism tailored to meet the needs of Swedish professionals from multiple disciplines. The course implemented both blended-learning technologies (web, telecommunication, and in vivo) and guided-design (problem-solving) exercises to promote the scientist-practitioner model. Overall, students advanced their skills related to identifying extant scientific literature, choosing appropriate single-subject design evaluation methods, and critically analysing the effects of attempted interventions. Students rated the course as having high social validity and predicted the course content would positively affect their professional practice. The relevance of the course and future directions are discussed in the context of meeting the global need for effective autism intervention professionals.

j o i d

Journal of
Intellectual Disabilities
© The Author(s), 2009
Reprints and permissions:
http://www.sagepub.com/journalsPermissions.nav
VOL. 13(3) 113–143
ISSN 1794-6205 (340179)
DOI: 10.1177/1794620509340179

1

1.

2010–2023 samarbete mellan Psykologiska och Specialpedagogiska institutionerna ”Tillämpad beteendeanalys och autismspektrumtillstånd”

1. Autism, neuropsykiatriska och andra utvecklingsrelaterade funktionsnedsättningar (specialpedagogiska)
2. Forskningsmetod: beteendeobservation och undersökningsdesign, (psykologiska)
3. Teoretisk fördjupning inom tillämpad beteendeanalys (specialpedagogiska)
4. Funktionell analys och kartläggning, (psykologiska)
5. Evidens granskning och kvalitet, kultur och etik (specialpedagogiska)
6. Forskningsmetod; Implementering, etik och evidens (psykologiska)

2

1

Mångsidiga tidiga insatser för små barn autism diagnos

Lovaas, O. I. (1987). *Behavioral treatment and normal educational and intellectual functioning in young autistic children*. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55, 3-9.

Flødevik, S., Jahr, F., Fjåreseth, S., Hastings, R. P., & Hughes C. J. (2010). Cognitive and adaptive behavior outcomes of behavioral Intervention for young children with intellectual disability. *Behavior Modification* 34, 16-34.

Reichow, B., Hume, K., Barton, E. E., & Boyd, B. A. (2018). Early intensive behavioral intervention (EIBI) for young children with autism spectrum disorders (ASD). *Cochrane Database of Systematic Reviews*. doi:10.1002/14651858.CD009260.pub3

Rodgers, M., Simmonds, M. P., Marshall, D., Hodgson, & Couteur, A. L. (2021). Intensive behavioural interventions based on applied behaviour analysis for young children with autism: An international collaborative individual participant data meta-analysis. *Autism*, 25, 1137-1153. doi: 10.1177/1362361320985680.

För yngre barn kan detta tränas och anpassas separat med hjälp av riktade insatser eller som del av ett mångsidigt, intensivt program, se steg II rekommendation 2, sid 27.

Nationella riktlinjer för vård och stöd vid adhd och autism
Prioriteringsstöd till beslutsfattare och chefer
2022

3

3. Egenskap

- Evidensbaserat/ förankring i forskning
- grund i TBA
- Utvecklingspsykologi

4. Positiv utfall beror

- Intensitet av insatsen
- Hur länge insatsen pågår
- Kvalitet av insatsen
- Kvalitet av handledning
- motivationen av utövare

4

2

2023-12-18

WHY A CLEARINGHOUSE?

Identifying **evidence-based practices** is important for the field and provides guidance and support for many, including:

Individuals on the autism spectrum and their families.

Identification of evidence-based practices (or EBPs) allows individuals and families to better advocate for the best possible support and education based on current research.

Educators and practitioners in schools and the community.

Identification of EBPs allows educators and practitioners to select the appropriate interventions based on the age, needs, and outcomes of those they serve.

Researchers.

Identification of EBPs allows researchers to better understand and identify research gaps and plan for future studies.

Advocacy groups and policy makers.

Identification of EBPs allows advocates and policy makers to make informed decisions about practices and policies that will benefit individuals on the autism spectrum.

5

5.

Forskning kring PECS

Pruneti, C., Coscioni, G., & Guidotti, S. (2023). Evaluation of the effectiveness of behavioral interventions for autism spectrum disorders: A systematic review of randomized controlled trials and quasi-experimental studies. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 13591045231205614.

Schreibman, L., & Stahmer, A. C. (2014). A randomized trial comparison of the effects of verbal and pictorial naturalistic communication strategies on spoken language for young children with autism. *Journal of autism and developmental disorders*, 44, 1244-1251.

Maglione, M., Gans, D., Das, L., Timbie, J. & Kasari, C. (2012). Nonmedical interventions for children with ASD: Recommended guidelines and further research needs. *Pediatrics*, 130, 169–178.

6

3

2023-12-18

Metod: Fall studieetnografisk ansats

Deltagande observation (två förskolor)

Direkt observation (två habiliteringar)

Intervjuer (enskilda) förskolan, habilitering inom kommun

Fokusgruppintervjuhabilitering

6. I manage myself, if I say so, I put up work based

7. *Supporting the Implementation of Evidence-Based Practices in Early Childhood Education*

International Electronic Journal of Elementary Education, December 2016, 9(2), 317-336.

Bridging the Research to Practice Gap: A Case Study Approach to Understanding EIBI Supports and Barriers in Swedish Preschools

Lise ROLL-PETTERSSON ^{a*}

Ingrid OLSSON ^a

^a Stockholm U

^b University of North Texas, USA

Received: October, 2016 / Revised: November, 2016 / Accepted: November, 2016

8. *HUR implementeras*

Exempel: Brister i personals ursprungliga kunskap
påverkar genomförandet

De (specialpedagoger) har inte fått lära sig något om inlärningspsykologi och väldigt lite om funktionsnedsättningar, varken inom deras lärarutbildning eller när de utbildade sig till specialpedagoger (**fous group**)

9. forskningsberedning maj 11

10.

Forskning med fokus på lärmiljön

Early intervention and autism

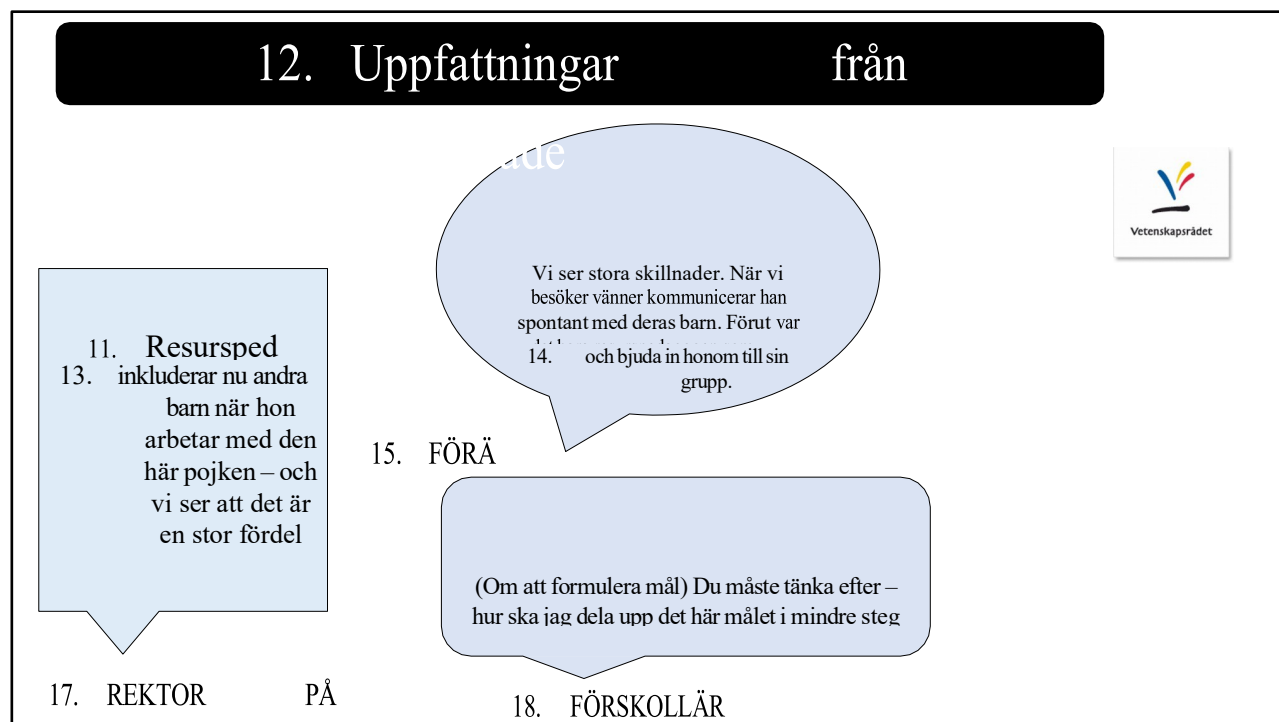
Improving preschool program quality for children with autism spectrum disorder receiving Early Intensive Behavioral Intervention using the Autism Program Environment Rating Scale (APERS)

Hampus Bejns

Research Centre in Special Education at Stockholm University, Sweden 2021

2023-12-18

9

Viktigt att vi vässar insatserna för barn med diagnosen autism

Lise Pettersson Roll, professor i specialpedagogik, Stockholms universitet

Sven Bölte, professor i barn- och ungdomspsykiatrisk vetenskap, Karolinska institutet; föreståndare för KIND (Center of Neurodevelopmental Disorders at KI); avdelningschef, neuropsykiatri, institutionen för kvinnors och barns hälsa

Den neuropsykiatriska diagnosen autism blir allt vanligare i samhället. Autism kännetecknas som bekant av betydande svårigheter i social kommunikation och sociala interaktioner samt restriktiva och repetitiva beteendemönster som debuterar redan tidigt i barndomen [1].

Hösten 2022 publicerade Socialstyrelsen nya nationella riktlinjer för vård och stöd vid autism och ADHD [2]. För förskolebarn med autism framhålls vikten av mångsidiga tidiga beteendeinsatser (EIBI, early intensive behavioral interventions). Ett stort antal forskningsstudier visar att barn i förskoleålder kan göra stora framsteg med sådana insatser. Det finns flera olika EIBI-modeller, men alla har teoretisk förankring i utvecklingspsykologi och tillämpad beteendeanalys (TBA) [3].

På habiliteringssidan krävs hög kunskapsnivå och kompetens kring TBA, handledarfärdigheter och EIBI. Forskning visar tydligt att kunskapsnivån och attityderna hos handledare och utförare påverkar insatsens kvalitet [7, 8]. God kvalitet på insatserna är central, då risken annars är att de inte fungerar hos det enskilda barnet, och i värsta fall i stället kan orsaka skada.

10